

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องประกันคุณภาพการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ตังค์ดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบข่ายในการนำเสนอตามลำดับขั้นตอนดังนี้

การรับรู้

ความเป็นมาของระบบประกันคุณภาพ

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

วัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย และมาตรการในการประกันคุณภาพการศึกษา

โครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา

กรอบการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวความคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรับรู้

เรื่องการรับรู้ในทางจิตวิทยารู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน และวุ่นวายมาก แต่ถึงจะยุ่งยากซับซ้อนเพียงใดก็ตาม กระบวนการของการรับรู้ยังถือว่าเป็นกระบวนการซึ่งง่ายและสามารถจะพิจารณาศึกษาได้โดยไม่ลำบากนัก เนื่องจากว่าลักษณะต่าง ๆ ของการรับรู้นี้เป็นเรื่องราวที่เราสามารถจะศึกษาพิสูจน์ให้เห็นได้โดยชัดเจนด้วยวิธีการใช้การทดลองทางวิทยาศาสตร์

(โสภา ชูพิกุลชัย, 2520 : 129)

นักจิตวิทยาเชื่อว่าบุคคลสามารถติดต่อกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้โดยกระบวนการอันหนึ่งซึ่งเรียกว่า "การรับรู้" (Perception) นั่นคือ คนเรารับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ก็โดยใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory Organ) ที่เขามีอยู่ อันได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวกาย เป็นต้น ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์สำคัญในการรับสัมผัส รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ส่งไปเป็นประสบการณ์

ทางสมอง เพื่อให้เกิดเป็นการรับรู้ต่อไป และการที่คนเราจะรับรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือวัตถุหนึ่ง วัตถุใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบมากมายหลายอย่าง หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมี อวัยวะสัมผัส (Sensory Organ) ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ และสามารถทำหน้าที่รับสัมผัสได้ดีแล้วยังต้อง ประกอบด้วย การแปลความหมายจากอาการสัมผัส ซึ่งต้องใช้ความรู้เดิมเป็นเครื่องช่วยในการ แปลความหมาย นอกจากนั้นยังต้องมีความตั้งใจและสนใจที่จะรับรู้ และบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับ คุณสมบัติและลักษณะของสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการรับรู้ (จำเนียร ช่วงโชติ และ คณะ, 2516 : 3,142)

1. ความหมาย

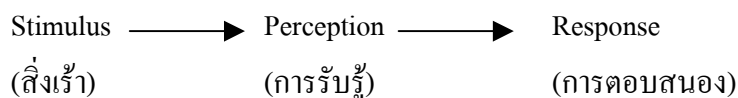
แนวคิดประการหนึ่งของนักจิตวิทยา กลุ่มเกสตัลท์ เชื่อว่าการรับรู้ เป็นรากฐานของการ เรียนรู้ การรับรู้เกิดจากการได้มีการแปลอาการสัมผัสออกมาเป็นความหมาย และการแปล ความหมายนี้ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเดิม ประสบการณ์เดิม หรือสิ่งที่คาดคะเนไว้ล่วงหน้าแล้ว ซึ่งคนแต่ละคนอาจจะมีรับรู้ต่างกันได้ แม้ว่าจะมีการสัมผัสเหมือนกัน การรับรู้ของแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องถูกต้องกับความเป็นจริงเสมอไป เช่น การมองภาพลวงตา เนื่องจากสิ่งเร้าหลายอย่าง ในสิ่งแวดล้อมมักจะเกี่ยวพันกันจนแยกไม่ออก กลายเป็นรูปหรือแบบอย่างอื่นต่างไปจากเดิม (ลักษณะ สิริวัฒน์, 2539 : 7) และหากจะกล่าวถึงความหมายของคำว่า "การรับรู้" มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "การรับรู้" ไว้หลายความหมาย ดังนี้

จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2516 : 81-82) ได้ให้และอธิบายความหมายของการรับรู้ ไว้หลายความหมายดังนี้

- การรับรู้ เป็นผลของความรู้เดิมบวกกับการรับสัมผัส หรือเป็นผลของการ เรียนรู้บวกกับความรู้ที่เกิดจากการสัมผัส
- การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุ หรือเหตุการณ์ ต่าง ๆ โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัส
- การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่คนเรารู้จักสิ่งแวดล้อมโดยใช้สัมผัสต่าง ๆ ที่ อินทรีย์มีอยู่
- การรับรู้ หมายถึง ภาพของโลกภายนอกที่บุคคลแต่ละคนมองเห็นใน จินตนาการของตนเอง การรับรู้มีอิทธิพลนำไปสู่การกระทำต่าง ๆ ของบุคคล

โสภณ ชูพิกุลชัย (2520 : 129) กล่าวว่า การรับรู้ คือ ขบวนการที่อินทรีย์ต่าง ๆ พยายามที่จะแสดงความรู้ที่เกิดจากสิ่งที่คุณได้รับรู้ ออกมาในรูปของการกระทำใดการกระทำหนึ่ง หรือในรูปของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความหมาย

สมศักดิ์ ภูวิภาดาบรรณ และพิเชฐ ศรีวรกุล (2521 : 66) ได้สรุปความหมายของการรับรู้ไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง ขบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (ซึ่งมองในแง่ของพฤติกรรม)

ชัยพร วิชชาวุธ (2525 : 187) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน และสิ่งที่รู้สึกด้วยประสาทสัมผัสอื่น ๆ เพื่อให้รู้ว่าคืออะไร สิ่งที่ได้รับมีทั้งที่เป็นวัตถุ มนุษย์ด้วยกัน และความเป็นไปภายในจิตใจของเราเอง

ไพบุลย์ เทวรักษ์ (2537 : 58) กล่าวว่า การรับรู้ คือกระบวนการตีความสิ่งเร้าจากการรับสัมผัสของอวัยวะสัมผัสต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องอาศัยประสบการณ์เดิม หรือการเรียนรู้และการคิด

ส่วนลักขณา สิริวัฒน์ (2539 : 63) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 129) ประนอม สโรชมาน (2524 : 47) สมศักดิ์ ภูวิภาดาบรรณ และพิเชฐ ศรีวรกุล (2521 : 67) และจำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2516 : 2-3,81) ซึ่งสรุปได้ว่าการรับรู้ หมายถึง ความรู้สึกจากการสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) และการรับรู้เป็นการแปลหรือการตีความหมายของการสัมผัสหรืออาการสัมผัสที่คนได้รับ ออกมาเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย หรือที่เรารู้จัก เข้าใจกัน และในการแปลความหรือตีความของการสัมผัสนั้น คนจะต้องใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมหรือความชัดเจนที่เคยมีมาแต่ก่อน เป็นเครื่องช่วย ถ้าความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมไม่มีเลย คนจะไม่มีกรรับรู้กับสิ่งเร้านั้น ๆ จะมีก็แต่การสัมผัส ซึ่งเกิดจากการเร้าของสิ่งเร้าเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่สิ่งมีชีวิต แปลหรือตีความหมายของสิ่งเร้าจากการรับสัมผัสของอวัยวะสัมผัสต่าง ๆ และพยายามที่จะแสดงความรู้สึกจากสิ่งที่ตนได้รับรู้ ออกมาในรูปของการกระทำใดการกระทำหนึ่ง หรือในรูปของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความหมาย หรือที่เรารู้จัก เข้าใจกัน ซึ่งในการแปลหรือตีความนั้น อินทรีย์จะต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมมาเป็นเครื่องช่วยในการแปลหรือตีความหมายของสิ่งนั้น ๆ

2. โครงสร้างของการรับรู้

โครงสร้างของการรับรู้ (Perception Organization) หมายถึง ขบวนการวิธี ดังต่อไปนี้ (ลักขณา สิริวัฒน์, 2539 : 7)

- การรวบรวมความรู้ความเข้าใจ (Organization of Understanding)
- ความจำ (Memory)

- ขบวนการวิธของการแก้ปัญหา (Problem - Solving Process)
- กระบวนการรับสัมผัส (Pattern of Sensations)
- การกำหนดภาพและกำหนดฉาก ภาพให้เด่นชัด ฉากให้สัมพันธ์กับส่วนที่เป็นภาพ

- การกำหนดสิ่งเร้า

เนื่องจากการรับรู้ (Perception) เป็นการแปลความหมายจากการสัมผัสด้วยอวัยวะรับสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง หู ตา จมูก ลิ้นและผิวหนัง เป็นต้น (เป็นการรับรู้ทางสายตา ประมาณร้อยละ 75 ของการรับรู้ทั้งหมด) การกำหนดรูปแบบของสิ่งเร้าหรือการกำหนดความสัมพันธ์กันระหว่างส่วนประกอบทั้งหมดของสถานการณ์ในขณะนั้น นักจิตวิทยา กลุ่มเกสตัลท์จึงจัดระเบียบการรับรู้โดยแบ่งเป็น 5 กฎ เรียกว่ากฎแห่งการจัดระเบียบ (The Law of Organization) คือ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534 : 64 และ ลักษณะ สิริวัฒน์ 2539 : 7-8)

1) กฎแห่งความชัดเจน (Clearness) การเรียนรู้ที่ดีต้องมีความชัดเจนและแน่นอน เพราะผู้เรียนมีประสบการณ์เดิมแตกต่างกันเมื่อต้องการให้เกิดการเรียนรู้อย่างเดียวกันไม่ว่าจะมีประสบการณ์เดิมอย่างไร เน้นความสำคัญของการขังเห็น

2) กฎแห่งความคล้ายคลึง (Law of Similarity) เป็นการวางหลักการรับรู้ในสิ่งที่คล้ายคลึงกัน เพื่อจะได้รู้ว่าสามารถจัดเข้ากลุ่มเดียวกัน

3) กฎแห่งความใกล้ชิด (Law of Proximity) เป็นการกล่าวถึงว่าถ้าสิ่งใดหรือสถานการณ์ใดที่มีความใกล้ชิดกัน ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งนั้นไว้เป็นแบบเดียวกัน หรือหมวดหมู่เดียวกัน

4) กฎแห่งความต่อเนื่อง (Law of Continuity) สิ่งเร้าที่มีทิศทางในแนวเดียวกัน ซึ่งผู้เรียนจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

5) กฎแห่งความสมบูรณ์ (Law of Closer) สิ่งเร้าที่ขาดหายไปผู้เรียนสามารถรับรู้ให้เป็นภาพสมบูรณ์ได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิม

3. กระบวนการรับรู้

การรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญดังนี้ (สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ และพิเชฐ ศรีวรกุล, 2521 : 67-85)

1) การสัมผัสหรืออวัยวะสัมผัส เมื่อคนเรารับรู้จากการสัมผัสโดยอวัยวะสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ทำหน้าที่รับสิ่งเร้ารอบตัวเราเรียกว่า เครื่องรับ (Receptors) ซึ่งได้แยกเป็น 7 ประเภทคือ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534 : 131)

- 1.1) ตาให้ความรู้สึกสัมผัสจากการเห็น เรียกว่า จักขุสัมผัส
- 1.2) หูให้ความรู้สึกสัมผัสจากการได้ยิน เรียกว่า โสตสัมผัส
- 1.3) จมูกให้ความรู้สึกสัมผัสจากการได้กลิ่น เรียกว่า ฉานสัมผัสหรือนาสิกสัมผัส
- 1.4) ลิ้นให้ความรู้สึกสัมผัสทางการรู้รส เรียกว่า ชิวหาสัมผัส
- 1.5) ผิวหนังให้ความรู้สึกสัมผัสทางความรู้สึก เจ็บ ร้อน หนาว เรียกว่า

กายสัมผัส

- 1.6) สัมผัสคีเนตเซซีส (Kinesthetic) เป็นการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย โดยอาศัยประสาทในกล้ามเนื้อเอ็นและข้อต่อของกระดูก เรียกว่า กล้ามเนื้อสัมผัส
- 1.7) สัมผัสการทรงตัว (Vestibular Sense) การสัมผัสจากอวัยวะสัมผัสภายในช่องหูชั้นใน

2) ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้า ตามปกติคนเรามักเกิดการรับรู้โดยไม่ต้องสัมผัสกับสิ่งเร้าทั้งหมด ก็สามารถรับรู้ได้ว่าอะไรเป็นอะไร ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเราได้รับมาจากการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมสะสมเรื่อยมาจนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจทันที แม้ว่าสัมผัสเพียงบางส่วนเท่านั้น

3) การแปลความหมายจากการสัมผัส

- 3.1)สติปัญญา หรือความเฉลียวฉลาด
- 3.2)การสังเกต
- 3.3)ความสนใจและความตั้งใจ
- 3.4)คุณภาพของจิตใจ

4) ประสบการณ์เดิม โดยทั่วไปเวลาคนเราเกิดความรู้สึกจากการสัมผัส เรามักจะรับรู้ควบคู่กันไปด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเราได้สะสมความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิมมาตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อเราสัมผัสสิ่งเร้าที่เคยพบมาก่อน เราจึงทราบความหมายของมันควบคู่กันไปด้วย แต่ถ้าเราพบสิ่งเร้าใหม่ซึ่งไม่เคยมีความรู้มาก่อน เราจะมีแต่ความรู้สึกจากการสัมผัสเฉย ๆ ไม่มีการรับรู้เลย

4. การรับรู้กับความคิดรวบยอด และทัศนคติ

การรับรู้เป็นกระบวนการที่คนเรารับรู้สิ่งต่าง ๆ โดยผ่านการสัมผัส และมีการใช้ประสบการณ์เดิมช่วยการแปลความหมายของสิ่งนั้น ๆ ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ และการรับรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่ทำให้เกิดความคิดรวบยอด และทัศนคติของคนเรา (จำเนียร ช่างโชติ, 2516 : 19-20)

จากการรับรู้ในเฉพาะสิ่ง ร่างกายจะก่อเป็นแบบเป็นรูปของสิ่งนั้นขึ้นมาจาก ประสบการณ์ในสิ่งนั้นหลายแง่หลายมุม กลายเป็นความคิดความเข้าใจในสิ่งนั้นกว้างขวางขึ้น และเกิดภาพในสิ่งนั้นแจ่มชัดขึ้น เรียกว่า ความคิดรวบยอด (Concept) การรับรู้เป็นพฤติกรรมทาง จิตใจเบื้องต้นที่ทำให้เกิดความคิดรวบยอด กล่าวคือ การแปลความหมายจากการสัมผัสของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเขาเป็นประการแรก และเมื่อมนุษย์สร้าง ความเข้าใจจากการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้แล้ว มนุษย์ย่อมเก็บความเข้าใจนั้น ๆ ไว้ในระบบความจำ ถ้าคนใดมีความสามารถในการจำได้มาก คนนั้นก็ย่อมมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้มาก และคน จะเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง เมื่อมีการสรุปผลซึ่งต้องอาศัยความคิดหาเหตุผลอยู่มาก การคิดหา เหตุผลของคนนั้นย่อมต้องอาศัยความรู้เดิม ถ้าความรู้เดิมของใครมากและถูกต้องก็ย่อมคิดหา เหตุผลได้ถูกต้อง การจัดระเบียบความคิดของบุคคลให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งมีทั้งการแยกแยะให้เห็น ข้อแตกต่าง และการสรุปให้เห็นความคล้ายคลึงกันของสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ จะช่วยทำให้บุคคลมีความคิดรวบยอดสมบูรณ์ (จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ, 2516 : 14-15)

ดังนั้นความคิดรวบยอด จึงเป็นผลอันเกิดจากการรับรู้ ความจำ และการคิดหาเหตุผล ลักษณะที่สำคัญของความคิดรวบยอดนี้ ทำให้ความหมายของความคิดรวบยอดมีคุณสมบัติ กว้างขวางกว่าการรับรู้มาก หรือกล่าวได้ว่า ความคิดรวบยอดเป็นผลสรุปของความเข้าใจอันเกิด จากการรับรู้ต่าง ๆ รวมกันนั่นเอง (จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ, 2516 : 15-16)

การกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ ของคนเราส่วนใหญ่ ตามปกติมักเกิดจากทัศนคติของ บุคคลผู้นั้น ทัศนคติจึงเป็นเสมือนหางเสือของพฤติกรรม คือเป็นเครื่องควบคุมทางการกระทำของ บุคคล

ทัศนคติ คือ สภาพจิตใจ หรือความรู้สึกนึกคิด หรือความเห็นที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด พฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด ต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลคณะหนึ่งคณะใด จะเป็น เอกเทศหรือส่วนกละรวม ๆ กันก็ได้ เช่น ความชอบ ความไม่ชอบ ความนิยม ความไม่นิยม ความศรัทธา ความไม่ศรัทธา ความหวังดี ความไม่หวังดี ฯลฯ ซึ่งจะแสดงออกมาเป็นการกระทำ อันเกิดจากทัศนคติที่มีอยู่นั้น (จำเนียร ช่วงโชติ และ คณะ, 2516 : 17)

ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ซึ่งเกี่ยวพันกันมากน้อยตามกรณี คือ (จำเนียร ช่วงโชติ และ คณะ, 2516 : 17)

- การรับรู้ จากสิ่งเร้าภายนอกและการคิดพิจารณาภายใน
- การเกิดอารมณ์ ทำให้เกิดการประเมินค่า นิยมในใจโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้
- พฤติกรรม ที่เป็นผลของการรับรู้และการเกิดอารมณ์

ดังนั้นการที่คนเราจะแสดงความรู้สึกนึกคิด หรือความเห็นที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใด ต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลคณะหนึ่งคณะใด จะเป็น เอกเทศหรือส่วนคละรวม ๆ กันก็ได้ เช่น ความชอบ ความไม่ชอบ ความนิยม ความไม่นิยม เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ฯลฯ ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุคคลผู้นั้น

5. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคน มีดังนี้ (ลักษณะ สิริวัฒน์, 2539 : 71-72)

1) ความตั้งใจ (Attention) เป็นความจริงที่ว่า ในขณะที่หนึ่ง ๆ เราไม่ได้รับรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราพร้อมกัน เช่น ถ้าเราตั้งใจอ่านหนังสืออยู่ เราจะไม่รู้ว่ามีเพื่อนกลุ่มหนึ่งที่นั่งอยู่ใกล้ ๆ เราเขาคุยเรื่องอะไรกัน ได้ยินแต่เสียงของเขาเท่านั้น ถ้าอยากรู้เรื่องต้องหยุดอ่านหนังสือแล้วตั้งใจฟัง จะเห็นว่าการรับรู้สิ่งใดก็ตาม ถ้าหากเรามีความตั้งใจที่จะรับรู้หรือสนใจที่จะรับรู้ เรามักจะเห็นหรือได้ยินสิ่งนั้นก่อน บางครั้งสิ่งเร้าเองก็มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของเรา เช่น ผู้หญิงที่เดินไปเป็นกลุ่ม เรามักจะเห็นคนสวยที่สุด หรือแต่งตัวเด่นกว่าคนอื่นก่อนเสมอ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจของคนเราอาจแยกได้เป็น

- 1.1) สิ่งเร้าภายนอก คุณสมบัติของสิ่งเร้าภายนอกที่ดึงดูดความตั้งใจของคน ได้แก่
 - ของที่มีขนาดใหญ่
 - ระดับความเข้มหรือความหนักเบาของสิ่งเร้า
 - การกระทำซ้ำ ๆ
 - การเคลื่อนที่หรือการเปลี่ยนระดับ สิ่งเร้าที่มีการเคลื่อนที่ไปมา
 - การตัดกัน (Contrast)
 - สี สีแต่ละสีมีความสามารถในการดึงดูดสายตาคนได้ไม่เท่ากัน

1.2) สิ่งเร้าภายใน ในบางครั้งเราเกิดความต้องการและความคาดหวังที่จะรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะในเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่สนใจ สิ่งเร้าภายในอาจแบ่งออกได้เป็น

- ความสนใจชั่วขณะ (Momentary Interest)
- ความสนใจที่ติดเป็นนิสัย (Habitual Interest)

2) การเตรียมพร้อมที่จะรับรู้ (Preparatory Set) จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2516 : 157) กล่าวว่า การเตรียมพร้อมในการรับรู้ เกิดขึ้นก่อนที่จะมีสิ่งเร้ามากระตุ้น เช่นคนเราเตรียมพร้อมตัวเองเพื่อการรับรู้และแสดงอาการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เราคาดหวังว่าจะปรากฏให้เห็นลักษณะของการเตรียมพร้อมดังกล่าวเรียกว่า Set ยกตัวอย่างเช่น ในการแข่งขันวิ่งเร็ว ผู้เข้าแข่งขันทุกคนอยู่ในสภาพของการเตรียมพร้อมที่จะออกวิ่งในทันทีที่ได้ยินเสียงสัญญาณให้

ออกวิ่ง การเตรียมพร้อมของบุคคลเหล่านั้น เป็นการ เตรียมตัวต่อการฟังเสียงสัญญาณ และการเตรียมตัวออกวิ่งทันทีที่ได้ยินเสียงสัญญาณ

เมื่อบุคคลอยู่ในสภาพการเตรียมพร้อม สิ่งเร้าเฉพาะหน้าซึ่งจะทำให้คนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองนั้น เป็นเพียงโอกาสหนึ่งที่กระตุ้นให้เราได้ตระเตรียมการล่วงหน้าเอาไว้สำหรับการแสดงปฏิกิริยาในขั้นต่อไป ดังนั้นการเตรียมพร้อมที่จะรับรู้จะช่วยให้บุคคลสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าในสิ่งที่เกิดขึ้น และเตรียมในการเตรียมตัวเองอย่างเต็มที่ ต่อการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมาให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสถานการณ์นั้น ๆ

ในกรณีที่บุคคลถูกวางเงื่อนไขให้รับรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือถูกบังคับให้เรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลนั้นย่อมจะต้องเตรียมตัวเตรียมใจพร้อมที่จะรับรู้ในเรื่องนั้นอย่างเต็มที่ จนเป็นเหตุให้เขาไม่รับรู้ในสิ่งอื่นใดเลย นอกจากในเรื่องที่เขาต้องการจะรับรู้โดยเฉพาะ เช่นในการนั่งฟังคำบรรยายของอาจารย์ เขาจะไม่รับรู้เสียงที่มาจากแหล่งอื่นเลย นอกจากเสียงของอาจารย์เท่านั้น

สรุปได้ว่า คนแต่ละคนเลือกที่จะรับรู้ และคนแต่ละคนจะรับรู้สิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของอวัยวะรับสัมผัส ประสบการณ์ที่ผ่านมา ทักษะสติความตั้งใจและสนใจที่จะรับรู้ คุณสมบัติของสิ่งเร้า และลักษณะของสิ่งเร้า และนอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดได้จากเอกสารในด้านจิตวิทยาการศึกษา

ความเป็นมาของระบบประกันคุณภาพ

ทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพเกิดขึ้นในหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษาทุกระดับ ดังจะเห็นได้จากนโยบายและมาตรการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่กำหนดนโยบายในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน ด้วยต้องการให้เป็นเครื่องมือในการรักษาคุณภาพให้ได้มาตรฐานการศึกษาชาติ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2542 : 4)

ระบบประกันคุณภาพนั้น ในระยะแรกเป็นที่นิยมกันมากในวงการธุรกิจอุตสาหกรรม เพราะเมื่อนำระบบนี้เข้ามาใช้ในองค์กรปรากฏว่าองค์กรต่าง ๆ มีระบบการทำงานที่ดีขึ้น ทำงานได้รวดเร็วและได้ผลผลิตคุ้มค่า และต่อมาก็ได้เริ่มนำระบบนี้เข้ามาใช้กับวงการการศึกษาและเป็นที่นิยมกันเช่นกัน และเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพมากขึ้น เราควรทราบความเป็นมาของระบบการประกันคุณภาพก่อนว่ามีความเป็นมาอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับประวัติ การประกันคุณภาพไว้ดังต่อไปนี้

ใน พ.ศ. 2467 ดับเบิลยู. เอ. ซีวอต (W. A. Sheahat) พนักงานในบริษัท Bell Telephone ได้นำเอาแผนภูมิสถิติ (Statistical Chart) เข้ามาใช้ในการควบคุมคุณภาพในกระบวนการผลิต นั่นคือเป็นจุดเริ่มต้นของการควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ (Statistical Quality Control ; SQC) ที่ใช้ในการคุมควบคุมคุณภาพในปัจจุบัน ในเวลาใกล้เคียงกัน เอช. จี. โรมิ่ง (H. G. Roming) ซึ่งทำงานในบริษัท Bell Telephone ได้นำเอาทฤษฎีทางด้านสถิติมาใช้ในการตรวจสอบตัวอย่าง (Sampling Inspection) โดยการสุ่มตัวอย่างเพื่อการยอมรับเหมือนกัน (Acceptance Sampling) มาใช้แทนการตรวจสอบ 100 % ด้วยวิธีการดังกล่าว ทำให้บริษัทสามารถตรวจสอบหรือควบคุมคุณภาพให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิมเป็นอย่างมาก (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 14)

ใน พ.ศ. 2490 อี. เอส. เพียร์สัน (E. S. Pearson) ชาวอังกฤษ ได้เผยแพร่ผลงานวิจัยเรื่องการสำรวจการใช้วิธีการทำมาตรฐานของคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Survey of The Use of Standard of The Quality of Manufactured Products) ทำให้เกิดแนวความคิดและเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ และมาตรฐานในการทำงานทางด้านอุตสาหกรรมขึ้น (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 14-15)

ใน พ.ศ. 2486 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 กระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ในกองทัพขึ้น โดยได้ออกมาตรฐานสำหรับชี้แนะอุตสาหกรรมผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ขายให้กับกองทัพจะต้องมีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ มาตรฐานชุดแรกชื่อว่า อนุกรมมาตรฐาน MIL STD (Military Standard) ซึ่งมาตรฐานนี้เป็นต้นแบบของมาตรฐานต่อมาและฉบับที่เด่นที่สุดในชุดนี้คือ อนุกรมมาตรฐาน MIL STD 9858 A หรือ MIL - Q - 9858 A ซึ่งประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2506 (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 15)

ใน พ.ศ. 2490 (วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2490) ได้มีการจัดตั้งองค์กรสากลว่าด้วยมาตรฐานระหว่างประเทศ หรือชื่อภาษาอังกฤษใช้ชื่อว่า International Organization for Standardization และใช้ชื่อย่อว่า ISO (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 15) จากชื่อเต็มของ องค์กรสากลว่าด้วยมาตรฐานระหว่างประเทศ ที่ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า International Organization for Standardization และใช้ชื่อย่อเป็น ISO นั้น หากดูจากชื่อเต็มน่าจะใช้ชื่อย่อว่า IOS มากกว่า ISO จากข้อคำถามที่ว่าทำไมจึงไม่ใช่ชื่อย่อว่า IOS นรินทร์ ทองศิริ (2540 : 11) ให้ความคิดเห็นว่าที่ไม่ใช่ชื่อย่อว่า IOS เพราะว่าเป็นชื่อย่อที่ดูทำทางจะจำยากจึงใช้ชื่อย่อว่า ISO แล้วต่อด้วยเลข 9000 ตอนหลังได้มีผู้พยายามใช้ชื่อย่อขององค์กรนี้เป็น ISO และใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า International Standard Organization ซึ่งก็ได้ความหมายเหมือนเดิม แต่เรียกง่ายขึ้น จึงเป็นที่นิยม

เรียกกันเรื่อยมา จนคนรุ่นหลังก็จะไม่ทราบชื่อเริ่มต้น หากถามว่าในการใช้ชื่อภาษาอังกฤษจะใช้ชื่อไหน ระหว่าง International Organization for Standardization กับ International Standard Organization บรรจง จันทมาศ (2540 : 9) กล่าวว่า ISO ย่อมาจากคำว่า International Organization for Standardization หรือ International Standard Organization ส่วน วรภัทร์ ภูเจริญ (2543 : 1-2) กล่าวว่า ISO เป็นชื่อย่อขององค์กรมาตรฐานสากล ที่มีชื่อเต็มว่า International Organization for Standardization และได้ให้ความคิดเห็นว่า สาเหตุที่องค์กรฯ นี้ ไม่ใช่ชื่อย่อว่า IOS อาจจะเป็นเพราะว่า (1) จำยาก (2) คำว่า ISO ตรงกับคำภาษากรีก ที่แปลว่า เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน ซ้ำขงเหมือนกัน สมมาตรกันหรือเป็นมาตรฐานนั่นเอง (3) คำว่า IOS ถ้าอ่านไม่ระวังจะกลายเป็นคล้าย Chaos ที่อ่านว่า “เค-ออส” แปลว่า สับสน วุ่นวาย อลหม่าน และหากถามว่าทำไมหลังชื่อย่อต้องเป็นเลข 9000 ด้วย ก็เพราะว่าก่อนหน้านี้องค์กร ISO ได้สร้างมาตรฐานมากมาย โดยเริ่มตั้งแต่ ISO 100 มาตรฐานของฟิล์มถ่ายรูป และตัวเลขเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามกาลเวลาที่ผ่านไป จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1987 (พ.ศ. 2530) เมื่อระบบประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ถูกนำมาทำให้เป็นมาตรฐานที่เหมือน ๆ กันทั้งโลก (ทำเป็นมาตรฐานสากลนั่นเอง) ตัวเลขมาถึง 9000 พอดี จึงต้องใช้เป็น ISO 9000

ก็พอจะสรุปได้ว่า หากเราจะใช้ชื่อเต็มภาษาอังกฤษเราก็สามารถใช้ได้ทั้งสองคำ เพราะทั้งสองคำมีความหมายเดียวกัน แต่ส่วนใหญ่จะนิยมใช้ชื่อเต็มว่า International Organization for Standardization และชื่อย่อก็จะใช้ชื่อ ISO

องค์กรสากลว่าด้วยมาตรฐานระหว่างประเทศ (International Organization for Standardization) หรือ ISO มีสำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีหน้าที่กำหนดและควบคุมดูแลการใช้มาตรฐานสากลของโลก และกำหนดให้ทุกวันที่ 14 ตุลาคมของทุกปี เป็นวันมาตรฐานโลก (world standard Day) (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 15)

ใน พ.ศ. 2493 ดร. ดับเบิลยู. จี. เดมिंग (W. G. Deming) ได้นำเอาเทคนิคการควบคุมคุณภาพสมัยใหม่มาเผยแพร่ให้กับนักอุตสาหกรรมและนักวิทยาศาสตร์ชาวญี่ปุ่น จนต่อมามีการจัดตั้งรางวัลเดมिंग (Deming Prize) เพื่อเป็นเกียรติแก่ ดร. เดมिंग รางวัลนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อมอบให้กับบริษัทที่มีผลงานดีเด่นทางด้าน การควบคุมคุณภาพ หลังจากนั้นเมื่อ พ.ศ. 2497 ดร. เจ. เอ็ม. จูแรน (J. M. Juran) ได้มาให้คำแนะนำการจัดการควบคุมคุณภาพ (Quality Control management) ให้กับสหพันธ์นักวิทยาศาสตร์และวิศวกรแห่งประเทศญี่ปุ่น (Union of Japanese Scientists and Engineering ; JUSE) ทำให้ธุรกิจอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่นตื่นตัวกันในเรื่องการควบคุมคุณภาพเป็นอย่างสูง และได้มีการจัดตั้งกลุ่มคุณภาพงาน (Quality Control Circle ; QCC) ขึ้นมา

อย่างกว้างขวางในธุรกิจอุตสาหกรรมทุกแห่งของประเทศญี่ปุ่น โดยมีการจดทะเบียนกลุ่ม QCC ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2505 (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 15)

สำหรับกิจกรรม QCC นี้ได้ถูกนำเข้ามาใช้ในอุตสาหกรรมของประเทศไทย โดย บริษัทไทยบริดโคน จำกัด เมื่อปี พ.ศ. 2518 และเผยแพร่ไปยังบริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานราชการอย่างกว้างขวางจนถึงปัจจุบัน (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 15)

ในปี พ.ศ. 2512 องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกหรือนาโต (North Atlantic Treaty Organization ; NATO) ได้นำเอาอนุกรมมาตรฐาน MIL - Q 9858 A ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกา มาพัฒนาเป็นอนุกรมมาตรฐาน AQAP - 1 (Allied Quality Assurance Publication - 1) เพื่อใช้ควบคุมคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่จะใช้กับกองทัพของกลุ่มนาโต (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 15)

ในปี พ.ศ. 2513 กระทรวงกลาโหมของประเทศอังกฤษได้นำเอาอนุกรมมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ของบริษัทต่าง ๆ ที่จะเข้ามาทำการค้ากับกองทัพอังกฤษจะต้องปฏิบัติตาม ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มบริษัทต่าง ๆ ที่ไม่ได้ทำการค้ากับกองทัพก็ได้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานอุตสาหกรรมกันมากขึ้นมา ภายใต้การดูแลของสถาบันมาตรฐานอังกฤษ (British Standard Institute ; BSI) ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของแผนกการค้าและอุตสาหกรรมของรัฐบาลอังกฤษ (Department of Trade and Industry ; DT & I) โดยใช้ชื่อมาตรฐาน BS 5750 ซึ่งต่อมากองทัพอังกฤษได้ยอมรับมาตรฐานนี้ในการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานสินค้าที่จะส่งให้กับกองทัพเช่นกัน (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 16)

ในปี พ.ศ. 2530 องค์การสากลว่าด้วยมาตรฐานระหว่างประเทศ (ISO) ได้จัดตั้ง คณะกรรมการด้านเทคนิคเกี่ยวกับการประกันคุณภาพสากล คณะที่ 176 (Technical Committee ISO/TC 176 on Quality Assurance) ขึ้นมากำหนดมาตรฐานการประกันคุณภาพ ซึ่งเรียกว่า อนุกรมมาตรฐาน ISO 9000 เพื่อให้สมาชิก ISO ทั่วโลกได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานองค์กร ทำให้เกิดคุณภาพทั่วทั้งองค์กร มาตรฐานชุดนี้ได้แนวทางการพัฒนามาจากอนุกรมมาตรฐาน BS 5750 ของประเทศอังกฤษ ISO 9000 นี้จะมีการปรับปรุงทุก ๆ 5 ปี (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 16) ฉบับที่เพิ่งใช้ผ่านไปเป็นฉบับปี พ.ศ. 2537 ปัจจุบันเริ่มใช้ฉบับใหม่คือฉบับปี พ.ศ. 2542 ส่วนสาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของมาตรฐานในฉบับใหม่ ติดตามได้จากหนังสือ สาระสำคัญของการปรับปรุงมาตรฐาน ISO 9001 : 2000 (DIS) ของ สุจริต คุณชนกุลวงศ์ (2543)

สำหรับประเทศไทยได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบในเรื่องมาตรฐานของประเทศ เรียกว่า “สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) (Thai Industrial Standard Institute ;

TISI) สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อปี พ.ศ. 2511 หมายเลขโทรศัพท์ 02-248-1550 โทรสาร 02-246-4085, 246-4327 (สำหรับมาตรฐานที่ใช้ควบคุมผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเรียกว่า “มาตรฐานอุตสาหกรรม ; มอก.”) และ สมอ. ได้ประกาศใช้อนุกรมมาตรฐาน ISO 9000 ในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2534 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 108 ตอนที่ 99 วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2534 โดยใช้ชื่อว่า “อนุกรมมาตรฐานระบบคุณภาพ มอก. – ISO 9000” ในปี พ.ศ. 2542 (เมษายน 2542) มีบริษัทในประเทศไทยที่ได้รับการจดทะเบียนรับรองมาตรฐาน ISO 9000 จำนวน 850 แห่ง (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 16) แต่ถ้าเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในทวีปเอเชียด้วยกันแล้วถือว่าน้อยมาก ในประเทศเพื่อนบ้านของเรานั้นมีบริษัทต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 9000 เป็นจำนวนมาก เช่น ประเทศสิงคโปร์มีประมาณ 1,500 กว่าราย ประเทศมาเลเซียมีประมาณ 800 กว่าราย ประเทศฮ่องกงมีประมาณ 1,200 กว่าราย ประเทศไต้หวันมีประมาณ 1,300 กว่าราย ประเทศอังกฤษมีประมาณ 55,000 กว่าราย ข้อมูลของประเทศเพื่อนบ้านที่กล่าวมาเป็นข้อมูลเมื่อปี พ.ศ. 2540 ปัจจุบันปี พ.ศ. 2543 เชื่อแน่ว่าจำนวนบริษัทที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 9000 ต้องเพิ่มขึ้นอย่างมากมายเลยทีเดียว เพราะปัจจุบันกระแสของมาตรฐาน ISO 9000 กำลังเป็นที่นิยมกันทั่วโลก เนื่องจากระบบนี้ทำให้มีผลกระทบด้านการตลาดสูง ถึงแม้สินค้าผลิตขึ้นมาจะไม่ส่งออกก็จำเป็นต้องรับรอง ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและได้พัฒนาระบบการบริหารคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น ปัจจุบันจึงทำให้มีผู้สนใจรับรองเป็นจำนวนมากเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในประเทศไทยและนานาประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากบริษัทผู้จดทะเบียนในต่างประเทศ มีการขอการรับรองจากองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก (บรรจง จันทมาศ, 2540 : 8)

ส่วนการนำเอาการประกันคุณภาพมาใช้กับการศึกษานั้น สำหรับประเทศได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2536 โดยเริ่มจากการบรรยายให้ความรู้และนำเอกสารมาเผยแพร่ ในสถาบันการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย (พันธ์ทิพย์ สงวนเชื้อ, 2539 : 9) และทบวงมหาวิทยาลัยก็ได้ประกาศนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 (วันชัย ศิริชนะ, 2539 : 17)

ในปี พ.ศ. 2537 กรมอาชีวศึกษา โดยนายประสิทธิ์ พร้อมมูล เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ ได้ติดตามและเห็นความสำคัญของมาตรฐานนี้ต่อการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมของประเทศ จึงประสานความร่วมมือกับ สมอ. ในการจัดทำหลักสูตรเพื่อจัดการเรียนการสอนในระดับ ปวช. ในปี พ.ศ. 2538 และ ปวส. ในปี พ.ศ. 2540 ทุกประเภทวิชาของกรมอาชีวศึกษา โดยใช้ชื่อรายวิชา ระบบบริหารงานคุณภาพ ISO 9000 และเปิดการเรียนการสอนในปีการศึกษา พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา (ประเวศ ยอดยิ่ง, 2542 : 17)

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และในมาตรา 81 ได้บัญญัติไว้ว่า “...ให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ...” ปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก. ลงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป พระราชบัญญัติการศึกษานี้ จะเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และจะเป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ที่ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยผ่านหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งมีการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี การประเมินผลภายนอกครั้งแรกของสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องดำเนินการภายใน 6 ปี นับตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมีผลบังคับใช้ (ประมาณสิงหาคม 2548) (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : ก) ระบบการประกันคุณภาพก็ได้เริ่มเข้ามาในกรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาควรศึกษาทำความเข้าใจความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพให้บุคลากรทุกคนได้รู้ เข้าใจ เพื่อที่จะได้ร่วมกันดำเนินงานไปสู่ทิศทางที่ต้องการ การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพนั้น สถานศึกษาควรตระหนักในความสำคัญของความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 10) ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาและแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพดังต่อไปนี้

1. ความหมาย

การให้ความหมายของคำว่า “การประกันคุณภาพการศึกษา” มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายของคำคำนี้ไว้หลายท่านหลายหน่วยงานด้วยกัน ในที่นี้

ผู้วิจัยจะพูดถึงความหมายของคำว่า “การประกันคุณภาพการศึกษา” และคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1.1 คุณภาพ

คำว่า “คุณภาพ” ได้มีผู้ให้คำจำกัดความกันมากมายหลายลักษณะ ทั้งในด้านการศึกษาด้านธุรกิจ หรืออาจจะให้ความหมายต่างกันไปตามความรู้สึก หรือความต้องการของผู้ใช้หรือลูกค้า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 189) ให้ความหมายไว้ว่า “คุณภาพ” หมายถึง ลักษณะความดี ลักษณะประจำบุคคลหรือสิ่งของ ส่วนวิฑูรย์ สิมะโชคดี (2541 : 2) กล่าวว่า คุณภาพ หมายถึง สินค้าหรือบริการที่มีความเป็นเลิศทุกด้าน เป็นไปตามข้อกำหนดหรือมาตรฐาน สร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าและปราศจากการชำรุดหรือข้อบกพร่อง สอดคล้องกับ กฤษณ์ อุทัยรัตน์ (2541 : 11) ที่กล่าวว่า คุณภาพ คือ ความพึงพอใจของลูกค้า (ภายในและภายนอก) ที่องค์กรต้องสนองต่อความต้องการหรือความคาดหวังของลูกค้า และในทำนองเดียวกัน สมศักดิ์ สินธุระเวชชัย (2542 : 45) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง การทำให้ลูกค้าพึงพอใจด้วยการทำให้ความต้องการและความสมหวังของลูกค้าได้รับการตอบสนอง ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2543 : 1) ที่กล่าวว่า คุณภาพ คือ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ คุณภาพ คือ ความอยู่รอด คุณภาพ คือ ความก้าวหน้า คุณภาพ คือ ตัวชี้วัดความสำเร็จ ฯลฯ และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 7) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ คือ ภาวะหรือสภาพที่เป็นคุณหรือเป็นคุณประโยชน์ ในทางธุรกิจและอุตสาหกรรม ถือว่าลูกค้าหรือผู้บริโภคสำคัญ จึงให้นิยามความหมายว่า คุณภาพ คือสภาพที่เป็นคุณประโยชน์และทำความพึงพอใจให้กับลูกค้า

ในทำนองเดียวกัน ดร. ไฟเกนบาวน์ (Feigenbaum อ้างถึงใน วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2541 : 27) ได้นิยามความหมายของคุณภาพ ว่าหมายถึง การสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าด้วยต้นทุนต่ำสุด (Customer Satisfaction at the Lowest Cost) ซึ่งสอดคล้องกับแซลลิส (Sallis, 1993 : 22-23) ที่กล่าวว่า คุณภาพ หมายถึง ความสมบูรณ์แบบซึ่งใกล้เคียงกับความดี ความงาม ความจริง ที่แสดงถึงความมีมาตรฐานสูงสุด นอกจากนี้คุณภาพยังมีความหมายที่สัมพันธ์กัน 2 ด้านคือด้านผู้ผลิต คุณภาพหมายถึงตรงตามมาตรฐาน และด้านผู้บริโภค คุณภาพ หมายถึง ตรงตามความต้องการ ส่วน ทากูชิ, เอลซาเยด และเซียง (Taguchi, Elsayed and Hsiang, 1989 : 2) ได้นิยามคำว่าคุณภาพ ในแง่ของความสูญเสียที่เกิดแก่สังคม โดยบุคลากรทั้ง 3 ถือว่าความสูญเสียที่สินค้านั้นทำให้เกิดกับสังคมน้อยที่สุดนับแต่สินค้านั้นออกตลาด

กล่าวโดยสรุป คุณภาพ หมายถึง ความพึงพอใจของผู้ใช้หรือลูกค้า ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ หรือบริการ ที่องค์การสนองตอบให้ได้ตรงตามมาตรฐาน และตรงตามความต้องการหรือเกินความ คาดหมายของลูกค้า

1.2 คุณภาพการศึกษา

คำว่า “คุณภาพการศึกษา” ปฏิพัทธ์ สุวรรณศร (2539 : 2) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดลักษณะต่าง ๆ ครอบคลุมตามความคาดหวังของหลักสูตร ส่วนกรมสามัญ ศึกษา (2542ข : 11) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สถานภาพที่ พึงประสงค์ของผู้เรียน และกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งแสดงถึงความสามารถใน การตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นสำหรับผู้เรียน และสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยได้มาตรฐานตามที่กำหนด

กล่าวโดยสรุป คุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ มาตรฐานตามที่ได้คาดหวังไว้ในหลักสูตร

1.3 การประกันคุณภาพ

คำว่า “การประกันคุณภาพ” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Quality Assurance คำว่า “การประกัน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Insurance ส่วน Assurance แปลว่า การให้ความมั่นใจ แต่คำว่า Quality Assurance นักการศึกษาส่วนใหญ่จะหมายถึง การประกันคุณภาพการศึกษา (สุนทร โสทธิพันธ์, 2541 : 49) ในการวิจัยครั้งนี้จึงถือคำว่า Quality Assurance แปลว่าการ ประกันคุณภาพ สำหรับความหมายของการประกันคุณภาพได้มีนักการศึกษาให้ความหมายไว้ดังนี้ บรรจง จันทมาศ (2540 : 2) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติ ใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่วางไว้ จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าจะได้ผลงานที่ มีคุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ศิริจันทร์ ทองประเสริฐ (2543 : 34) กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรมที่มีการทำเป็นระบบหรือมีการวางแผนไว้เพื่อ การสร้างความเชื่อมั่นอย่างเหมาะสมว่า ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือการบริการเป็นไปตามความ ต้องการที่ระบุไว้ในทำนองเดียวกัน สงบ ลักษณะ (2541 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกัน คุณภาพ คือ การวางแผนและการปฏิบัติของหน่วยผลิตที่มุ่งจะผลิตสิ่งที่มีคุณภาพ ตรงตามความ ต้องการของผู้ใช้ผลผลิต ส่วน วันชัย ศิริชนะ (2539 : 10) กล่าวว่า การประกัน คุณภาพ คือ การทำกิจกรรมใด ๆ สะท้อนถึงควมมีคุณภาพ

สำหรับสุนทร โสทธิพันธ์ (2541 : 52) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การจัดระบบบริหารวิชาการในมหาวิทยาลัย/สถาบันเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการกำหนดคุณภาพ

การสร้าง การรักษา การติดตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต และการปรับปรุงคุณภาพงาน เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติใด ๆ ที่ได้ ดำเนินการตามระบบและแผนที่วางไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเชื่อมั่นว่าผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์หรือ บริการนั้น ๆ เป็นไปตามที่ผู้ใช้หรือลูกค้าต้องการ

1.4 การประกันคุณภาพการศึกษา

เกี่ยวกับความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงาน ทางการศึกษาให้ความหมายไว้ดังนี้ สมศักดิ์สิน ชูระเวชญ์ (2539 : 2) กล่าวว่า การประกัน คุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐาน ผลักดันให้ได้มาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2542 : 4) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อ ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้น จะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชนและ สังคม และในทำนองเดียวกัน สุจิตรา เทียนสวัสดิ์ (2542 : 77) ก็ได้กล่าวไว้ว่า การประกัน คุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่สถาบันการศึกษาจะต้องดำเนินการ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพของผลผลิตของการศึกษาว่าจะเป็นไปตามคุณลักษณะที่พึง ประสงค์

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ว่าโรงเรียนเอกชนมีแนวการจัดและพัฒนาคุณภาพที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการ นโยบายและ จุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และ โรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน สอดคล้องกับ สงบ ลักษณะ (2543 : 1-2) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการ ของผู้ที่รับผิดชอบทางการศึกษา ที่จะรับประกันให้สังคม เชื่อมั่นว่า จะพัฒนาผู้เรียนให้ครบถ้วน ตามมาตรฐานที่ระบุไว้ในหลักสูตรและตรงกับความมุ่งหวังของสังคม ในทำนองเดียวกัน เข็มทอง สิริแสงเลิศ (2540 : 33) ได้สรุปความหมายของ การประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การ ประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารงานของโรงเรียน ว่าได้มีการวางแผนการทำงาน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตของโรง เรียน มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและตรงตามความต้องการของผู้รับบริการได้ตลอดเวลา

ส่วนไพฑูรย์ ลินลาร์ตัน (2539 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารการศึกษาตามปกติให้ที่มุ่งหวังปรับปรุงให้ดีขึ้น สอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 7) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่สร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ (นักเรียน นักศึกษา) และผู้ที่เกี่ยวข้อง (ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม) ว่าสถานศึกษาหรือโรงเรียนได้จัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรให้แก่ผู้รับบริการ และเมื่อออกมาจากกระบวนการแล้ว สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.5 การประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายในเป็นการประเมินและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 15 และ วิจัย ดันศิริ, 2543 : 2) เป็นการควบคุมและตรวจสอบโดยตัวเอง เพื่อให้รู้จักบกพร่อง เพื่อการแก้ไขปรับปรุงกับเสริมจุดแข็งให้แข็งแกร่งขึ้น (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2542 : 3) รุ่ง แก้วแดง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : คำนำ) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในคือ กระบวนการบริหารจัดการที่มีพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องทำอยู่แล้ว การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องใหม่หรือเป็นเรื่องแปลกแยกไปจากงานปกติ และไม่ใช่การประเมินเพื่อประเมิน ไม่เน้นการสร้างเอกสาร แบบวัดหรือแบบประเมินเป็นจำนวนมากแต่เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำหรับ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน ทรงศรี ตุ่นทอง (2542 : 5-6) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน คือ คณะกรรมการการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ผู้แทนชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียน มีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) การวางแผน (2) การปฏิบัติตามแผน (3) การประเมินผล และการตรวจการปฏิบัติตามแผน (4) วางมาตรการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ (5) การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติงานที่ทำตามแผนที่วางไว้ โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น ซึ่งใช้เกณฑ์ที่หน่วยงานเรากำหนดขึ้นเอง

1.6 การประกันคุณภาพภายนอก

เป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของ สถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือ บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และให้มีการ พัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 15 และ วิชัย ต้นศิริ , 2542 : 2) ส่วนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2542 : 3) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ โดยภายนอก เป็นการตรวจสอบจากกลุ่มผู้มีความรู้ความสามารถหรือเกี่ยวข้องกับการใช้งาน การตรวจสอบจากภายนอกมักจะใช้การเยี่ยมชมเพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจ ตามเกณฑ์ภายนอกที่ กำหนด การประกันคุณภาพจากภายนอกมักเกิดหลังจากที่หน่วยงานการศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในตนเอง จนถึงระดับที่พึงพอใจแล้วจึงจะมีการประกันคุณภาพโดยภายนอก และ ผลการตัดสินจากภายนอกมักสรุปได้ว่า ยอมรับ/ไม่ยอมรับ มิติที่ประเมินแล้วแจ้งสู่หน่วยงานกับ ประชาชนให้ทราบทั่วกัน การประกันคุณภาพจากภายนอก มักทำทุก ๆ 5-6 ปี ส่วนการประกันคุณภาพภายในเป็นการทำทุก ๆ ปี

สำหรับ การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกโรงเรียน ทรงศรี ชุ่มทอง (2542 : 6) กล่าวว่า เพื่อให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษา ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา สำนักงานสามัญศึกษา จังหวัด องค์กรเอกชน ต้องให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) การควบคุมกำกับดูแลคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ติดตามและตรวจสอบคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียน วางมาตรการปรับปรุงและช่วยเหลือดูแลคุณภาพโรงเรียนที่ไม่ถึงเกณฑ์ และให้การสนับสนุนด้านวิชาการ (2) จัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก โรงเรียนมีหน้าที่ประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติงานที่ทำตามแผนที่วางไว้ โดยบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกและใช้เกณฑ์ที่กลุ่มหน่วยงานภายนอกกำหนดขึ้น

1.7 มาตรฐานการศึกษา

มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ ทางการศึกษา เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลัก ในการเทียบเคียงสำหรับส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 12 และวิชัย ต้นศิริ 2542 : 2) สอดคล้องกับที่

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2540 : 1) ได้ให้ความหมายว่า มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดทางการศึกษาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสิ่งนั้น แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

- 1) มาตรฐานการศึกษาด้านผลผลิต หมายถึงคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามจุดหมายของหลักสูตร
- 2) มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย หมายถึง คน อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ เทคโนโลยี ที่จำเป็นต้องมี ต้องใช้ เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ
- 3) มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ หมายถึง ระบบ วิธีการ เทคโนโลยีเชิงระบบ ที่มีประสิทธิภาพ

1.8 มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ทางการศึกษาที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้น และเป็นมาตรฐานไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กฎหมายหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกำหนดและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง เพื่อการส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนา การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 12)

1.9 การบริหารคุณภาพ

เกี่ยวกับความหมายของการบริหารคุณภาพนั้น ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ วีรพงษ์ เฉลิมจิระพันธ์ (2541 : 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารคุณภาพ หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยการกำหนด และการนำไปปฏิบัติจริงซึ่งนโยบายคุณภาพ ส่วน สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542 : 183) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารคุณภาพ คือ การปรับปรุงคุณภาพของผู้เรียนด้วยการให้บุคลากรทุกระดับและทุกคนในสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการปรับปรุงในการที่จะจัดการให้ประสบความสำเร็จสูงสุด สถานศึกษาจะต้องถือความพอใจของ ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และลูกค้าเป็นหลัก กำหนดทิศทางการทำงานและนโยบายที่ ชัดเจน ปรับปรุงยกระดับมาตรฐาน กำหนดขั้นตอนการทำงานรวมทั้งคู่มือการปฏิบัติงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความร่วมมือดีและการประเมินงานที่เข้มแข็งทั่วทั้งองค์กร จัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับและแสวงหาวิธีการจัดการเพื่อความมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ร่วมงานมีความภูมิใจในองค์กร

กล่าวโดยสรุป การบริหารคุณภาพหมายถึง การบริหารที่ทุกคนในองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการทำงาน เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้

2. การประกันคุณภาพและการบริหารคุณภาพสถานศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2542ข : 16-22) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพและการบริหารคุณภาพสถานศึกษาไว้ดังนี้

2.1 ลักษณะสำคัญของการประกันคุณภาพ

2.1.1 เน้นการประกันคุณภาพที่ตัวระบบและวิธีการปฏิบัติงาน

2.1.2 ยึดหลัก “กันไว้ดีกว่าแก้” “ทำให้ถูกต้องเสียตั้งแต่แรก”

2.1.3 มุ่งวางแผนสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นครอบคลุมทั้ง

กระบวนการและวิธีปฏิบัติการ

2.1.4 มีกลไกการดำเนินงานประจำวันของสถานศึกษาที่มีคุณภาพ

2.1.4.1 การตรวจสอบข้อผิดพลาดประจำวันและการแก้ไข

2.1.4.2 การแก้ไขสาเหตุของความผิดพลาด และป้องกันมิให้เกิดขึ้น

2.1.4.3 การป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตถ้ามีการวางแผนหรือ

สร้างงานใหม่

2.2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีกระบวนการดังนี้

2.2.1 แผนคุณภาพ

2.2.1.1 จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

- วิสัยทัศน์
- เป้าหมาย
- จุดเน้น
- ยุทธศาสตร์
- แผนงาน
- บทบาทหน้าที่

2.2.1.2 จัดทำแผนปฏิบัติการ

- วัตถุประสงค์
- เป้าหมาย
- งาน/โครงการ/กิจกรรม
- ระบบ โครงสร้าง บทบาทหน้าที่
- แนวทางการปฏิบัติงาน

2.2.2 บริหารคุณภาพ

2.2.2.1 จัดระบบการดำเนินงานและวิธีปฏิบัติงาน

2.2.2.2 กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน

2.2.2.3 ดำเนินการปฏิบัติด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน

2.2.2.4 พัฒนาคณาจารย์

2.2.3 ทบทวนตรวจสอบภายใน

2.2.3.1 ตรวจสอบความก้าวหน้า

2.2.3.2 ประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด

2.2.3.3 ปรับปรุงและแก้ไข

2.2.3.4 พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2.4 รายงาน

2.2.4.1 ผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.2.4.2 สาธารณชน

2.3 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

2.3.1 วางแผน กำหนดระบบและกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่มุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพเน้นคุณภาพ

2.3.2 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน

2.3.3 ดำเนินการจัดการเรียนการสอน การบริหาร การปฏิบัติงานการศึกษา ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.3.4 มีการบันทึกเป็นหลักฐานที่ตรวจสอบได้ในทุกกระบวนการ

2.3.5 ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลว่าเป็นไปตามมาตรฐานหรือไม่

2.3.6 มีการจัดการเรียนรู้ ฝึกอบรม พัฒนาคณาจารย์อย่างสม่ำเสมอ

2.4 หลักการบริหารคุณภาพสถานศึกษา

หลักการบริหารคุณภาพสถานศึกษา มีดังนี้

2.4.1 ผู้เรียน คือ หัวใจของการจัดการศึกษา

2.4.2 พัฒนาการ ของผู้เรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน คือ ตัวชี้วัดผลการปฏิบัติของสถานศึกษา

2.4.3 สมาชิกทุกคนในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา มีส่วนร่วม

2.4.4 สถานศึกษา คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่สมาชิกทุกคนให้ความเคารพนับถือ ใฝ่ใฝ่ใจกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษา มีเป้าหมายในอนาคตร่วมกัน

2.4.5 หัวใจของกระบวนการสร้างคุณภาพ คือ มาตรการป้องกันล่วงหน้า ดำเนินการอย่างถูกต้องเหมาะสมที่สุด ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงาน และมุ่งมั่นปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2.4.6 สถานศึกษามี เป้าหมายที่ชัดเจน ทั้งแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ

2.4.7 มุ่งเน้นการควบคุมคุณภาพภายใน กระบวนการจัดการศึกษา การปฏิบัติงานมากกว่า การตรวจสอบผลงานขั้นสุดท้าย

2.4.8 สร้างภาวะผู้นำ ให้เกิดขึ้นในทุกฝ่ายให้ทุกคนนำตนเองได้

2.4.9 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และส่งเสริมให้มีความริเริ่มกล้าแสดงออก

2.4.10 ส่งเสริมการศึกษา อบรม พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

2.4.11 มีความพยายามป้องกันปัญหา ลดขั้นตอน ระยะเวลาการปฏิบัติและเพิ่ม ประสิทธิภาพในกระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจังต่อเนื่อง

2.4.12 มีการใช้ข้อมูล สารสนเทศและข้อเท็จจริงในการตัดสินใจและปฏิบัติงาน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดไว้ 3 ข้อ คือ

1) รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและทรัพยากรให้จังหวัด และสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

2) รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วม รับผิดชอบในการจัดการศึกษา

3) โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ

- นักเรียนผู้ปกครอง
- มาตรฐานที่กำหนด
- ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

กระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1) การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ

1.2) การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึงการพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ พัฒนาคู่มือสอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารทางการศึกษาและการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2) การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1) การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน

2.2) การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3) มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การประเมินคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนดประกอบด้วย

3.1) การทบทวนคุณภาพการศึกษา

3.2) การประเมินเพื่อรองรับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3) การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

(สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2542 : 5-6)

การดำเนินการจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศดังกล่าวนี้นี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจไปยังกรมต่าง ๆ กรมสามัญศึกษา ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้ดำเนินการในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดให้โรงเรียนที่สังกัดกรมสามัญศึกษาทุกโรงเรียนดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในหน่วยงานของตนเอง

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

1. วัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบายและมาตรการในการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบายและมาตรการในการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 3-5)

1.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา และได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากองค์กรการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2) เพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม เกิดความเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.2 เป้าหมาย

- 1) ในปี 2542 สถานศึกษาทุกแห่งมีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2) ภายในปี 2543 สถานศึกษาที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมินผลหรือตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาภายใน
- 3) ภายในปี 2545 สถานศึกษาที่ดำเนินการจัดประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30
- 4) ภายในปี 2548 สถานศึกษาที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60
- 5) ภายในปี 2550 สถานศึกษาที่มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกแห่งผ่านการประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

1.3 นโยบาย

- 1) เร่งรัดพัฒนาให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกัน โดยมุ่งเน้นให้มีการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพ ตลอดจนการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา
- 2) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษาและรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาไว้ โดยมีกลไกการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบ

ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพภายในที่เหมาะสม

3) สนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและสถาบันต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการประกันคุณภาพการศึกษา และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้สังคมได้ทราบ

4) ส่งเสริมให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ช่วยเหลือ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานการศึกษาและสนับสนุนให้สถานศึกษาได้รับการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

1.4 มาตรการ

1) จัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

2) จัดให้มีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา ทั้งด้านปัจจัยกระบวนการ และผลผลิต

3) พัฒนาคู ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

4) จัดหาและพัฒนาสื่อ เอกสาร คู่มือการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการบริหารจัดการ และแนวดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

5) ให้สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา มีข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

6) ประชาสัมพันธ์สร้างความร่วมมือให้ชุมชนได้เข้าใจ และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

7) พัฒนาระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยเหลือ และสร้างขวัญกำลังใจ ให้สถานศึกษาได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

8) ประสานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินการประเมินสถานศึกษาที่ได้ผ่านการตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาภายในแล้ว เพื่อขอการ รับรองผลการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก

9) จัดทำรายงานความก้าวหน้าการประกันคุณภาพการศึกษา เสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

10) จัดให้มีมาตรการในการรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแล้ว โดยให้มีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ภายในของ

สถานศึกษาปีละ 1 ครั้ง เพื่อเตรียมรับการประเมินคุณภาพการศึกษาจากภายนอกอย่างน้อย 5 ปี ต่อครั้ง

11) จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา และนำผลมาปรับปรุงแก้ไข

2. โครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ และกรมสามัญศึกษาได้ใช้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็น ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาและเป็นนโยบายที่สำคัญของกระทรวงศึกษาธิการและกรมสามัญศึกษา โดยได้กำหนดโครงสร้างของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็น 3 องค์ประกอบ คือ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

องค์ประกอบหลักของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วนซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันคือ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542ก : 8-10)

1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control)

การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) หมายถึงกระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานเพื่อการเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

1.1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Educational Standards) เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาทั้งด้านผลผลิต (Output) ปัจจัย (Input) และกระบวนการ (Process) ซึ่งจะใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา

1.2) การพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยการดำเนินงานในเรื่องต่อไปนี้

- (1) การพัฒนาครูเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ
- (2) การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ
- (3) การพัฒนาศึกษานิเทศก์เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ
- (4) การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ
- (5) การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ

(6) การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

(7) การสนับสนุนปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2) การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit and Intervention)

การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit and Intervention) หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูล สารสนเทศ (Information) ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

2.1) การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา เป็นการดำเนินงาน เพื่อประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษาประเมินตนเอง (School Self Evaluation) เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา แล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

2.2) การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อตรวจสอบและควบคุมคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดแล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

2.3) การกำหนดมาตรการ การปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อใช้มาตรการต่าง ๆ ในการปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

3) การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Quality Accreditation)

การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Quality Accreditation) หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานในการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยมีมุ่งการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินงานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง สำหรับสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน จะได้ใบรับรองมาตรฐานการศึกษาหรือคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานที่ให้การรับรอง และให้สถานศึกษาเฝ้าระวังรักษาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาตลอดเวลาที่ให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

จากองค์ประกอบหลักของการประกันคุณภาพศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปโครงสร้างของการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

โครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542ก : 10

3. กรอบการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

ในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของกรมสามัญศึกษานั้น กรมได้ดำเนินการไปตามองค์ประกอบหลักดังที่ได้กล่าวมา ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบมีกรอบในการดำเนินงานดังรายละเอียดในตาราง 1 (กรมสามัญศึกษา, 2542ก : 11-15)

ตาราง 1 กรอบการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

การดำเนินงาน	กิจกรรมหลัก	งานโครงการ	แนวดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา	
			เขตพื้นที่การศึกษา	สถานศึกษา
1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา	1. การกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดมาตรฐาน คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา	1. จัดทำมาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัยกระบวนการ และผลผลิต 2. จัดทำเครื่องมือ/คู่มือการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา (Baseline Data) ด้านปัจจัยกระบวนการ ผลผลิต 3. จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต 4. รายงานข้อมูลพื้นฐานการศึกษาด้านปัจจัยกระบวนการ และผลผลิต	1. จัดทำมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและประกาศมาตรฐาน 2. จัดทำเครื่องมือ/คู่มือการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา 3. เผยแพร่มาตรฐานและคู่มือให้สถานศึกษาได้รับทราบและนำสู่การปฏิบัติ 4. นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้สถานศึกษาสามารถจัดทำมาตรฐานและจัดทำข้อมูลพื้นฐานระดับสถานศึกษาได้	1. ปรับ/เพิ่มมาตรฐานให้สอดคล้องกับสภาพสถานศึกษา 2. จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา 3. รายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานต้นสังกัดและเปิดเผยต่อสาธารณชน

ตาราง 1 (ต่อ)

การดำเนินงาน	กิจกรรมหลัก	งานโครงการ	แนวดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา	
			เขตพื้นที่การศึกษา	สถานศึกษา
	2. การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน	<p>1. พัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ</p> <p>2. จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา</p>	<p>1. จัดทำแผนพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การศึกษา</p> <p>2. กำหนดรูปแบบหลักสูตร แนวทางพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง</p> <p>3. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาได้พัฒนาบุคลากรเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง</p> <p>1. จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา</p> <p>2. ฝึกอบรมวิทยากรแกนนำการประกันคุณภาพการศึกษา</p> <p>3. นิเทศ ส่งเสริม กำกับติดตาม ให้สถานศึกษาจัดทำคู่มือต่าง ๆ</p>	<p>1. จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับแผนของเขตพื้นที่การศึกษาและดำเนินงานตามแผนพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา</p> <p>2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูทุกคนมีความรู้เข้าใจและยินยอมพร้อมใจที่จะดำเนินงานให้เกิดการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา</p> <p>3. รายงานผลการดำเนินงานให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ</p> <p>1. จัดทำแนวทางการประกันคุณภาพในสถานศึกษาและดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐาน</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

การดำเนินงาน	กิจกรรมหลัก	งานโครงการ	แนวดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา	
			เขตพื้นที่การศึกษา	สถานศึกษา
2. การตรวจสอบ ทบทวนและปรับ ปรุงคุณภาพการ ศึกษา	1. การตรวจสอบ คุณภาพ การศึกษาภายใน ของสถาน ศึกษา	3. สนับสนุนปัจจัยที่ ส่งเสริมการจัดการ ศึกษาของ สถาน ศึกษา	1. สนับสนุนปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษา ของ สถานศึกษา	1. ระดมความร่วมมือ จาก ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการจัดการ ศึกษาของสถานศึกษา
		1. จัดทำเครื่องมือ/คู่มือ ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายใน ของสถานศึกษา	1. จัดทำเครื่องมือ/คู่มือ ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายใน ของสถานศึกษา	1. ประเมินความก้าวหน้า ในเรื่องคุณภาพ ของสถานศึกษาและคุณภาพ การจัดการศึกษา
		2. ประเมินความ ก้าวหน้า	2. ฝึกอบรมวิทยากรแกน นำการตรวจสอบคุณภาพ ภายในของสถานศึกษา	2. จัดทำรายงานความ ก้าวหน้าเสนอต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และเขตพื้นที่การศึกษา
		3. จัดทำรายงาน ความก้าวหน้า	3. นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้สถานศึกษาสามารถ ประเมินความก้าวหน้าในเรื่อง คุณภาพได้	
			4. จัดทำรายงานความ ก้าวหน้าในภาพรวมของ เขตพื้นที่การศึกษา	
	2. การตรวจสอบ คุณภาพ การศึกษาของ เขตพื้นที่การ ศึกษา	1. กำหนดระบบ และแนวทางการ ตรวจสอบ	1. จัดทำระบบการตรวจ สอบคุณภาพ	1. เตรียมความพร้อม เพื่อรับการตรวจสอบ จากคณะกรรมการตรวจ สอบคุณภาพ
		2. กำหนดคณะกรรมการตรวจสอบ คุณภาพ	2. จัดทำเครื่องมือ/คู่มือ การตรวจสอบคุณภาพ	2. นำข้อมูลสารสนเทศ ที่จากการตรวจสอบคุณภาพ ไปพัฒนา
			3. ฝึกอบรมวิทยากรแกน นำการตรวจสอบคุณภาพ ภายในเขตพื้นที่	

ตาราง 1 (ต่อ)

การดำเนินงาน	กิจกรรมหลัก	งานโครงการ	แนวดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา	
			เขตพื้นที่การศึกษา	สถานศึกษา
3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา	3. การกำหนดมาตรการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา	1. กำหนดมาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่ไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา	1. กำหนดมาตรการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา 2. นิเทศ กำกับ ติดตาม ให้สถานศึกษาดำเนินการตามมาตรการการปรับปรุงคุณภาพ	1. นำมาตรการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาไปดำเนินการ 2. จัดทำรายงานผลการตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเสนอต่อเขตพื้นที่การศึกษาและสาธารณสุขทราบ
	1. การประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา	1. การประเมินและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา	1. วางแผนและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อประเมินและให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 2. ติดตามผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 3. นิเทศ สนับสนุนช่วยเหลือเพื่อรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษา 4. รายงานคุณภาพการศึกษาและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อ สาธารณชน	1. ศึกษาแนวทางการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา 2. วางแผนการดำเนินการเพื่อขอรับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา 3. รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา 4. จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาเสนอต่อสาธารณสุข 5. เฝ้าระวังและรักษาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4. แนวความคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา

4.1 แนวความคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า ผู้เรียนที่จบการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยมีแนวความคิดหลัก ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542ก : 5-7)

1) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Child-Centered Development) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวงและยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความเชื่อว่า “มนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต” ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้น เอื้ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพและมีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขและร่วมมือพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

2) การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School-Based Management : SBM) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีความเชื่อว่าสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิต คือ ผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ จึงเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่จะทำให้เกิดการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพิ่มความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้และเป็นการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้สถานศึกษา ชุมชนและสังคม ร่วมมือกันจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3) การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation & Collaboration) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้การศึกษาเป็นแหล่งของสาธารณชนที่ทุกคนทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับบุคคลทุกคนและกับสังคม โดยส่วนรวม การศึกษาจึงเป็นเรื่องของทุกคน (All for education) โดยแนวความคิดนี้เชื่อว่าการให้ทุกคนทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมคิดและร่วมดำเนินการในการจัดการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินและประกันคุณภาพการศึกษาจะทำให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ ให้การสนับสนุนและร่วมรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความมุ่งมั่นร่วมกันพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมได้

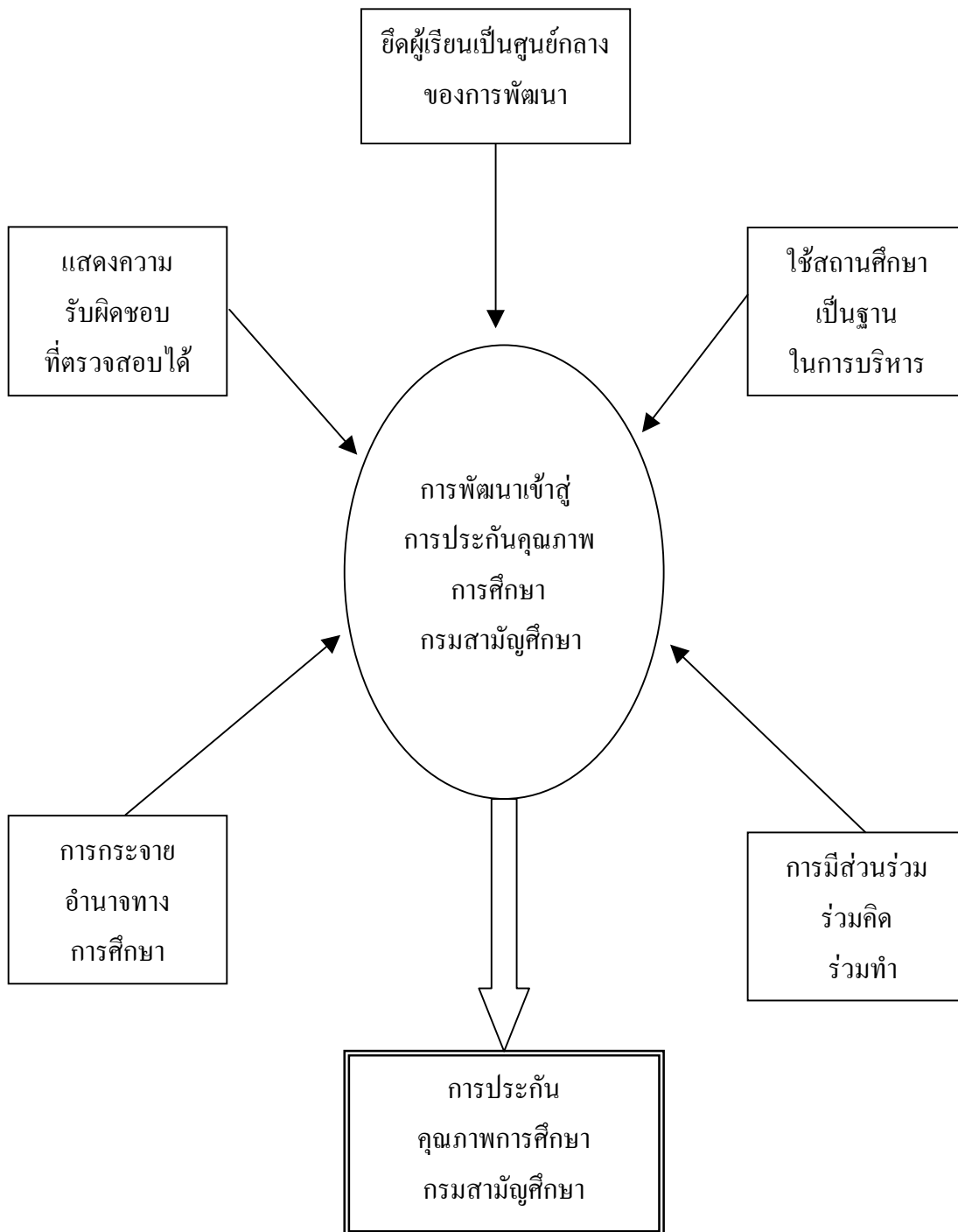
4) การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวความคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน

และสังคม แนวความคิดนี้เชื่อว่าการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษามากขึ้นนี้ จะทำให้เขาเกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษา ให้ตอบสนองตามความต้องการของเขา และมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับศรัทธาของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ในที่สุด

5) การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาวหน้าที่ในการจัดการศึกษา (Authorities) ต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม และต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้มาตรฐาน ซึ่งสามารถให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานต้นสังกัดตรวจสอบได้ เพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริง

จากแนวความคิดในการประกันคุณภาพดังกล่าว สรุปได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แนวความคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542ก : 7

4.2 แนวความคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษา

4.2.1 ความจำเป็นในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

มีเหตุผลความจำเป็นหลายประการที่ทำให้สถานศึกษาต้องดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งกรมสามัญศึกษา (2542ข : 1-4) ได้กล่าวไว้ดังนี้

- 1) กระแสโลกาภิวัตน์
 - เทคโนโลยี สารสนเทศ การสื่อสาร
 - การแข่งขันกับนานาชาติ
 - ความพึงพอใจของผู้รับบริการ
- 2) สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
 - วิฤตเศรษฐกิจ
 - คุณภาพของประชากรต่อการพัฒนาประเทศ
 - ผลกระทบของวัฒนธรรมต่างชาติ
 - วิถีทางประชาธิปไตย
- 3) สภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบัน
 - การจัดการศึกษาของสถานศึกษายังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน สังคม ประเทศชาติ และกระแสโลกาภิวัตน์
 - รัฐไม่สามารถสร้างคนให้มีจิตใจที่ดี ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำรงชีวิตในสังคม ประกอบอาชีพอย่างพอเหมาะ และสามารถพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น
- 4) บทบัญญัติด้านการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 - บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (มาตร 43)
 - การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน (มาตร 43)
 - จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตร 81)
- 5) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (หมวด 6)

- ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก (มาตร 47)

- ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (มาตร 48)

- ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทำการประเมินผลการจัดการศึกษา...เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา.....ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี.....และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน (มาตร 49)

6) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

- คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา
- การจัดการศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาของประเทศในอนาคต

7) นโยบายของรัฐด้านการศึกษา

- ปรับปรุงการจัดการศึกษาทุกระดับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

- เร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีพัฒนาการรอบด้าน โดยเฉพาะมีคุณธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง จัดให้มีมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและระบบการประเมินและประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ

8) การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

- องค์ประกอบหลักของการปฏิรูปการศึกษา

(1) การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ

(2) การปฏิรูปหลักสูตร

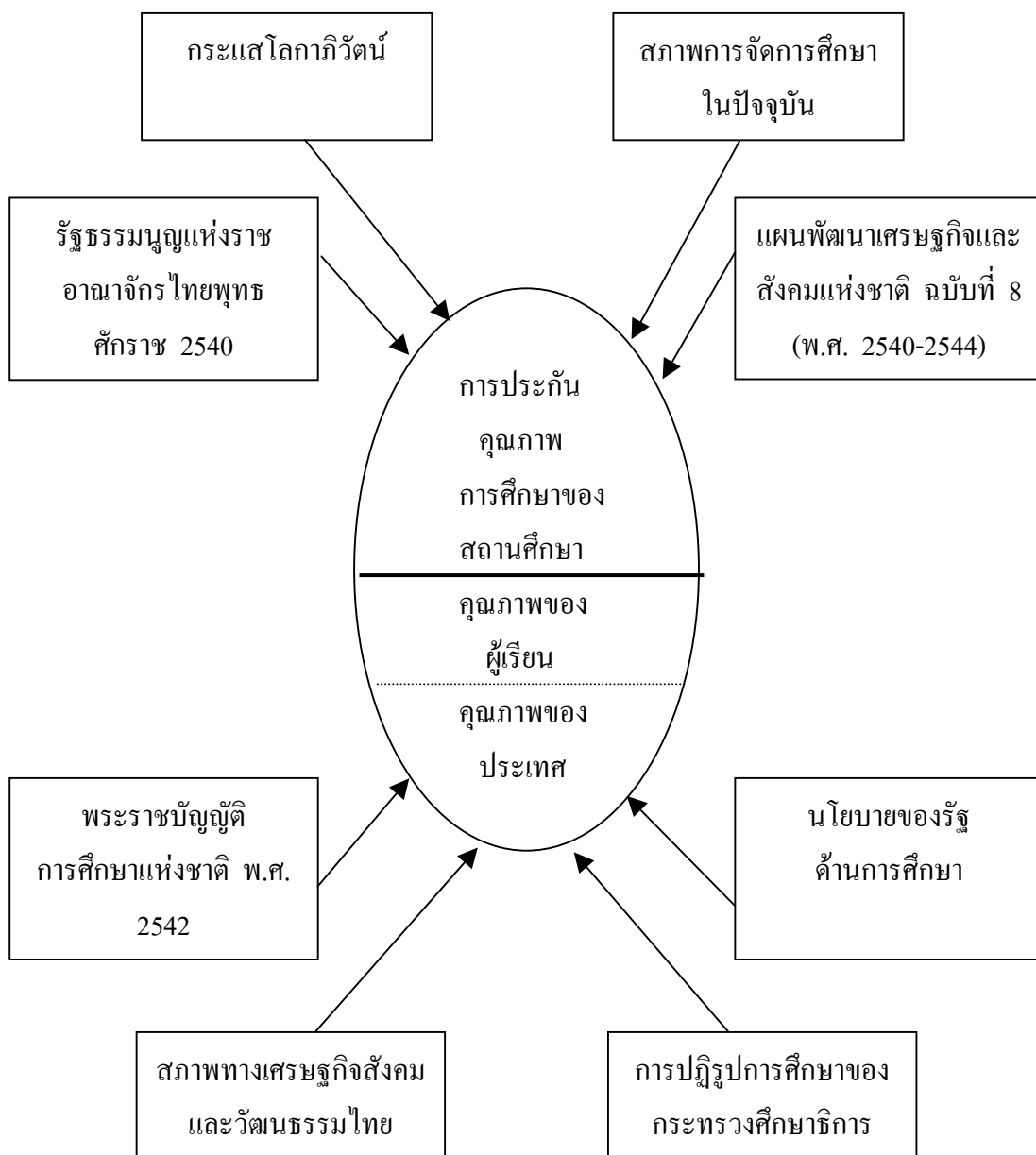
(3) การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน

(4) การพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา

- ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา
 - (1) กระจายอำนาจ
 - (2) ใช้แผนยุทธศาสตร์
 - (3) เปิดโอกาสการมีส่วนร่วม
 - (4) ประกันคุณภาพการศึกษา
 - (5) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากเหตุผลที่กล่าว สถานศึกษาจึงต้องดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาและยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นที่เชื่อมั่นยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพของประเทศโดยตรง และจากเหตุผลที่กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 เหตุผลความจำเป็นที่ทำให้สถานศึกษาต้องดำเนินการประกันคุณภาพ
การศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542 : 4

4.2.2 แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจ และให้หลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐาน ผู้เรียนสำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ ดังนั้นแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่สถานศึกษาจะนำไปใช้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพ ควรมีดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 5-9)

1) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Child-Centered Development) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวงและยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ การดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาต้องเป็นไปเพื่อคุณภาพของผู้เรียน สถานศึกษาต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ (All Can Learn) การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงมุ่งเน้นความสามารถของสถานศึกษาในการบริหารจัดการให้คุณภาพของผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่กำหนดเป็นสำคัญ

2) การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School-Based Management : SBM) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้วยสถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติซึ่งคุณภาพการศึกษาจะเกิดขึ้นที่สถานศึกษา ความมีอิสระคล่องตัวในการบริหารของสถานศึกษาจะทำให้สถานศึกษาสามารถสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ ดังนั้นในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงเป็นการแสดงความรับผิดชอบของสถานศึกษาในการระดมสรรพกำลังทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม มาจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่กำหนด เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

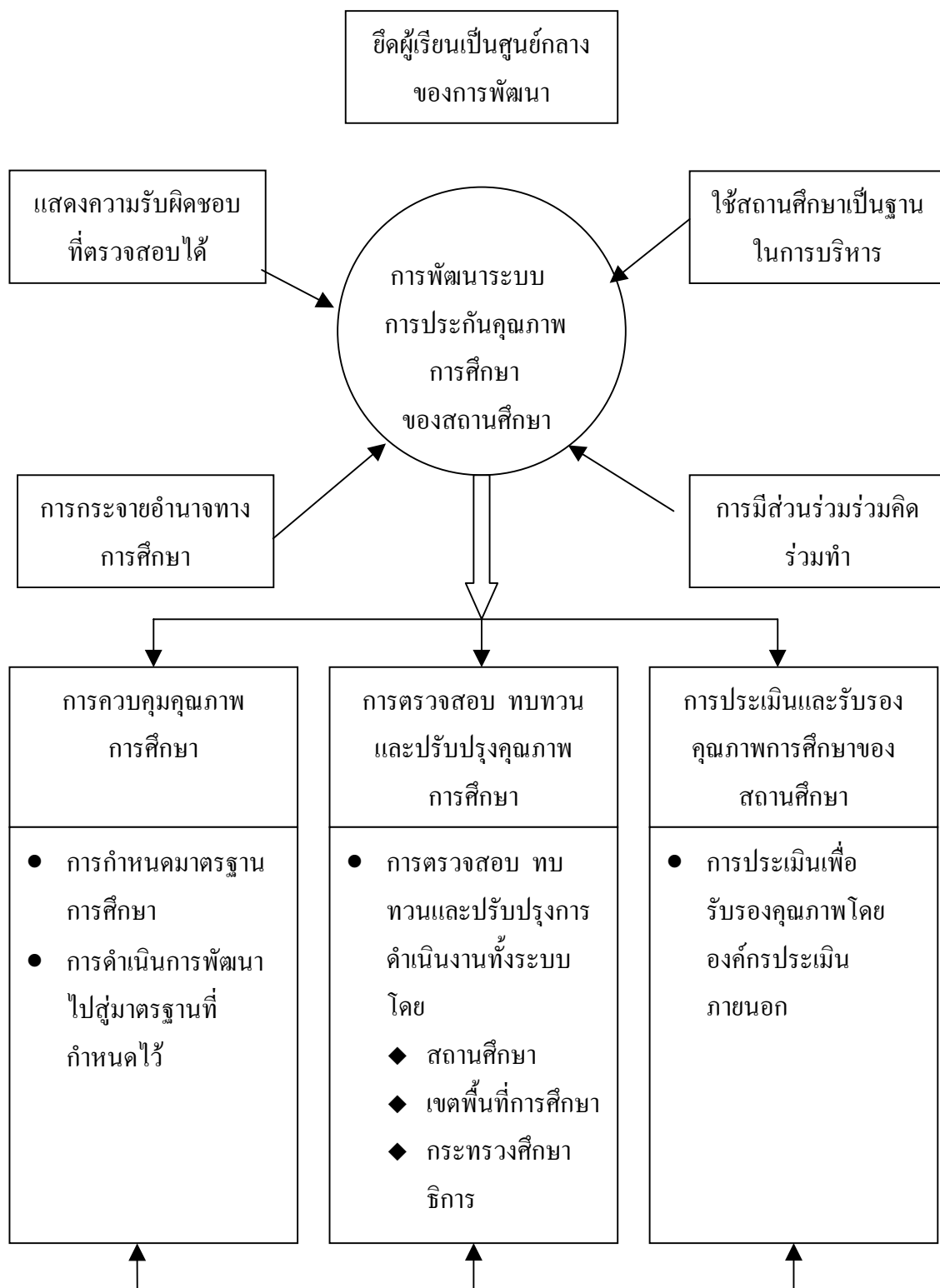
3) การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation & Collaboration) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้ทุกคน ทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา (All for Education) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกคน และสังคมโดยรวม (Education for All) การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น การเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาและภายในสถานศึกษาเองต้องมุ่งการมีส่วนร่วมและการร่วมคิด ร่วมทำของผู้บริหาร ครูและบุคลากร ทุกคน ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงานตามแผน การกำกับติดตามและการประเมินผล เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ความรับผิดชอบและความผูกพันที่จะมุ่งมั่น ร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ

4) การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวความคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษา ให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด คือ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และจะทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามความต้องการ ในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา นอกจากสถานศึกษาจะสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครองและ ชุมชนแล้ว สถานศึกษาควรกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้ฝ่าย หมวดหรืองาน และทีมงานในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่หรือภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบ ตลอดจนการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู และบุคลากรให้มีคุณภาพสูงขึ้นอยู่เสมอ

5) การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา และการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ได้มาตรฐานคุณภาพต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด ดังนั้นในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องแสดงความสามารถในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งรายงานให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบความก้าวหน้าและความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตลอดจนพร้อมรับการตรวจสอบ/ประเมินจากองค์กรภายนอกและผู้ปกครอง ชุมชน สังคม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน

จากแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาดังที่กล่าวมา สรุปได้ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 แนวความคิดในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 5

5. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่จะสร้างความมั่นใจให้ทั้งผู้บริหาร ครูและบุคลากรของสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม กระบวนการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ควรจะมีขั้นตอนหรือแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมและกระทรวงฯ ซึ่งโครงสร้างของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าวจะมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา 2) การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุง คุณภาพการศึกษา และ 3) การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งกรมสามัญศึกษา (2542ข : 23-88) ได้เสนอแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน ที่สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้โดยสังเขปดังนี้

5.1 การศึกษาและการเตรียมการ

การศึกษาและการเตรียมการ เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญมากสำหรับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพราะเป็นการสร้างการรับรู้ ความตระหนักและการยอมรับ ตลอดจนความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้ครูและบุคลากรทุกคนร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ด้วยยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพการศึกษา

ในการศึกษาและการเตรียมการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาควรดำเนินการตามกระบวนการ ดังต่อไปนี้

5.1.1 การตั้งคณะทำงานศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

สถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคัดสรรครูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เสียสละ ทุ่มเททั้งแรงกาย แรงใจ สติปัญญาและเวลาที่สามารถร่วมกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งเป็นคณะทำงานที่จะบุกเบิกในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาโดยที่ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นหัวหน้าคณะทำงาน (คณะทำงานนี้ควรเป็นทีมงานเล็ก ๆ ประมาณ 8-12 คน) และบทบาทหน้าที่สำคัญของคณะทำงานชุดนี้ควรมีดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด รูปแบบ วิธีการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งอาจจะศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสาร สื่อต่าง ๆ ไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพของตนเอง ตลอดจนนำแนวทางของหน่วยงานอื่นมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อการกำหนดและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2) พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา คณะทำงานชุดนี้จะ ต้องกำหนดรูปแบบ หรือระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งระบบดังกล่าวจะ ต้องสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา/กรม และกระทรวงฯ และจะต้องสามารถทำให้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษานั้นสามารถปฏิบัติการในสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) สร้างสื่อ/เอกสาร/คู่มือ และเครื่องมือเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา คณะทำงานชุดนี้จะประสานงานร่วมมือกับครูหรือบุคลากรของหมวด/งานต่าง ๆ ใน การสร้างสื่อ/เอกสาร/คู่มือ และเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาของสถาน ศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบและมีคุณภาพ

5.1.2 ให้การศึกษาแก่ครูและบุคลากร

ความรู้ความเข้าใจและการยอมรับ ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการ ประกันคุณภาพการศึกษาของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง นับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการ ยกย่องคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องวางแผน ในการดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและโน้มน้าวใจให้ครูและบุคลากร ยอมรับและผูกพันที่จะร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาน ศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ

ยุทธศาสตร์หรือกลวิธีในการให้การศึกษาแก่ครูและบุคลากรดังกล่าว ควรใช้อย่าง หลากหลายตามความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ซึ่งควรจะมีทั้งการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบ ต่าง ๆ การประชุมชี้แจงและให้ศึกษาดูด้วยตนเอง การประชุมสัมมนา และการฝึกอบรมเพื่อให้ครู และบุคลากรมีความรู้ เจตคติ ตลอดจนความรู้สึกที่จะร่วมดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตาม ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งแนวคิดที่จะสร้างความรู้สึผูกพันและมี เจตคติที่ดีต่อระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาควรดำเนินการ สร้างความรู้ ความคิด และความรู้สึก ความผูกพันที่แสดงหรือเกิดขึ้นจากครูและบุคลากรเอง โดยอาศัยแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้าน คือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้ สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม และการร่วมคิด ร่วมทำ การกระจาย อำนาจทางการศึกษา และการแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ การที่แนวคิดเหล่านี้จะเกิดการ ปฏิบัติเป็นรูปธรรมในทุกระดับและทุกคนอย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาจะต้องพัฒนาความเชื่อ ความคิดและพฤติกรรมกระทำ ซึ่งถือว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการทำงาน เพื่อ คุณภาพของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ

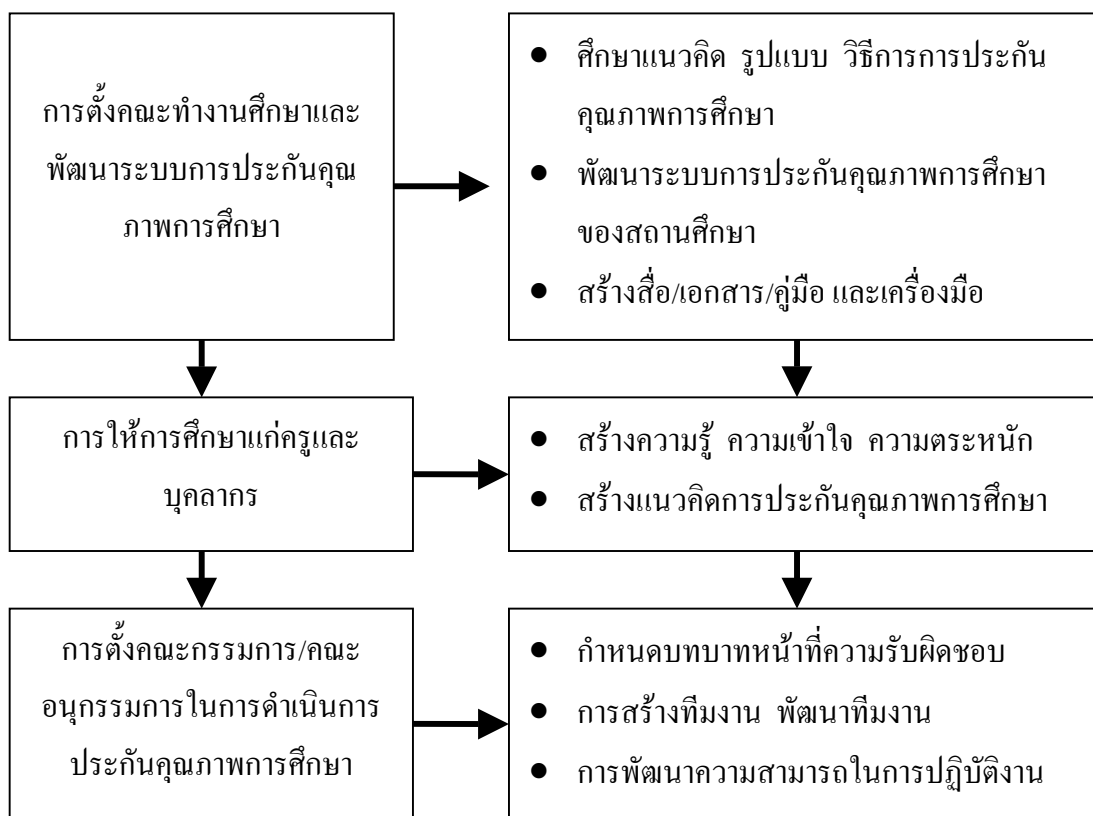
5.1.3 ตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

นอกจากสถานศึกษาจะมีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเห็นชอบกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และถือเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จแล้ว สถานศึกษาควรตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการต่าง ๆ ในการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการต่าง ๆ เป็นการจัดโครงสร้างการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสามารถดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสร้างทีมงานและการพัฒนาทีมงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ดังนั้น การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของทีมงานต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาความรู้ ความสามารถและระบบ กระบวนการทำงานของทีมงานถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สิ่งที่ผู้บริหารและทีมงาน หรือครูและบุคลากรทุกคนต้องตระหนัก คือ คุณภาพของผู้เรียนทุกคนที่เป็นเป้าหมายความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งทุกคนและทุกทีมงานต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเป็นอย่างดีในเรื่องของระบบ แนวคิด กระบวนการ และแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาของตน เพราะความผูกพันและความมุ่งมั่นเหล่านี้ จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนตลอดจนนำไปสู่ความสำเร็จทั้งรายบุคคล ทีมงานและสถานศึกษาโดยรวม

โดยสรุปแล้วในการศึกษาและการเตรียมการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาควรจะดำเนินการตามกระบวนการ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 กระบวนการศึกษาและการเตรียมการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 26

5.2 การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา

ความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารที่จะออกแบบกระบวนการทำงานภายในสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับปรัชญา ความเชื่อ เป้าหมาย วิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้นกระบวนการบริหารอันดับแรกที่สถานศึกษาควรดำเนินการ คือ การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะสร้างความมั่นใจ และให้หลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ตลอดจนผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งผู้เรียนและการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กำหนด ดังนั้น การสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจคุณภาพการศึกษาให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนก็คือ การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบในการดำเนินการดังนี้

5.2.1 จัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

จากแนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 5 ด้าน คือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม และการร่วมคิด ร่วมทำ การกระจายอำนาจทางการศึกษาและการแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ เป็นแนวคิดที่แสดงถึงความรับผิดชอบของสถานศึกษาในการบริหารจัดการ ให้เกิดคุณภาพ การศึกษาอย่างดีที่สุด ดังนั้นในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถ กำหนดมาตรฐานการศึกษาของตนเองได้ ซึ่งมาตรฐานนั้นจะต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานการศึกษา ระดับชาติและมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการ ศักยภาพ และความพร้อมของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ในการร่วมมือ ร่วมใจกันจัดการศึกษาและ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สำหรับแนวทางในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีดังนี้

5.2.1.1 ตั้งคณะกรรมการร่างมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

5.2.1.2 จัดประชุมการพิจารณามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

5.2.1.3 ปรับปรุงและจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

5.2.1.4 เผยแพร่และสร้างความผูกพันในมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

5.2.2 จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศของสถานศึกษา นับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพราะข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษา จะถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตั้งแต่ระบบการควบคุมคุณภาพการศึกษา ที่สถานศึกษาจะต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ตาม มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้อุปกรณ์สารสนเทศ มาแสดงคุณภาพหรือความสามารถในปัจจุบันของสถานศึกษาว่าอยู่ในระดับใด สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานเพียงใด ซึ่งข้อมูล สารสนเทศนี้เรียกว่าข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) ส่วนในระบบการตรวจสอบ ทบทวนและ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ก็จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์สารสนเทศที่แสดงผลสำเร็จ หรือความก้าวหน้า ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในรอบหนึ่งปีว่า สถานศึกษามีคุณภาพหรือความสามารถในการจัดการศึกษาเพียงใด มีจุดแข็ง จุดอ่อนในเรื่องใด จะได้ปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนา คุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้ผลสำเร็จตามมาตรฐานการศึกษา และธรรมนูญสถานศึกษา สำหรับ ระบบการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาก็เช่นเดียวกัน ที่จะต้องใช้อุปกรณ์

สารสนเทศทางการศึกษาของสถานศึกษาที่แสดงว่า สถานศึกษามีคุณภาพและ มาตรฐานเพียงใด สามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพได้ตามมาตรฐานการศึกษาและธรรมเนียมสถานศึกษาหรือไม่ มีกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาที่นำไปสู่คุณภาพของผู้เรียนเพียงใด และสมควรหรือ เหมาะสมที่จะได้รับการ รับรองคุณภาพการศึกษาหรือไม่

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าข้อมูลสารสนเทศเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ที่สถานศึกษาต้อง ดำเนินการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดมาตรฐานการศึกษาของ สถานศึกษา และพัฒนาระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ โดยจัดทำให้เป็นระบบ ถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นปัจจุบันและสามารถเรียกใช้ข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวได้ตลอดเวลา

5.2.2.1 กระบวนการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษาทุกแห่งจะมีระบบข้อมูลสารสนเทศอยู่แล้ว โดยเฉพาะสถาน ศึกษาที่มีความพร้อมด้านบุคลากรและเทคโนโลยีสารสนเทศ จะมีระบบข้อมูลสารสนเทศในด้าน ต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

- ก. ด้านผู้เรียน เช่น ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ผู้เรียน เป็นต้น
- ข. ด้านบุคลากร เช่น ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลการปฏิบัติงาน เป็นต้น
- ค. ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน ได้แก่ อาชีพท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สถานประกอบการ เป็นต้น
- ง. ด้านการดำเนินงานในสถานศึกษา เช่น งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง งานบริการ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น
- จ. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อาคารสถานที่ วัสดุ-อุปกรณ์ เครื่องมือ ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ห้องสมุดหมวด ห้องวิชาการต่าง ๆ เอกสารและคู่มือต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้นกระบวนการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีแนว ทางในการดำเนินการดังนี้

- ก. พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดรวมทั้งการกำหนดเกณฑ์คุณภาพร่วมกัน คิดพิจารณาว่าจะใช้ข้อมูลอะไร จะเก็บข้อมูลอย่างไร จะเก็บข้อมูลที่ไหน และจะวิเคราะห์ข้อมูล อย่างไร
- ข. ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกันดำเนินการ สร้างเครื่องมือ เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล

ค. จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา ร่วมกันพิจารณา ข้อมูลพื้นฐานการศึกษา คุณภาพหรือความสามารถของสถานศึกษาในแต่ละมาตรฐาน แต่ละตัวชี้วัด จัดทำข้อมูล พื้นฐาน การศึกษาให้ถูกต้อง สมบูรณ์ ชัดเจน

ง. จัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ร่วมกัน พิจารณา ดำเนินการ ประชุม ชี้แจง สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของ สถานศึกษา เตรียมวางแผนดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป จัดระบบการเก็บข้อมูลพื้น ฐานการศึกษาในรูปแบบสารสนเทศของสถานศึกษา

5.2.2.2 กระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการจั ดตั้งหรือออกแบบระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ให้สามารถตอบสนอง ความต้องการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศของสถานศึกษา มีแนวทางในการดำเนิน การดังนี้

ก. การวางแผนพัฒนาระบบสารสนเทศ มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้คือ

- (1) ตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบสารสนเทศ
- (2) พัฒนาคณะกรรมการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (3) กำหนดวัตถุประสงค์
- (4) เตรียมความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์
- (5) กำหนดแผนหรือกิจกรรม และปฏิทินปฏิบัติงาน

ข. การออกแบบระบบสารสนเทศ มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้คือ

- (1) ควรเป็นไปตามความต้องการ ตามวัตถุประสงค์
- (2) ควรคำนึงถึงความพร้อมในการดำเนินการจัดเก็บ การใช้ การให้ บริการ เน้นความสะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ข้อมูลถูกต้องสมบูรณ์ ชัดเจนเป็นปัจจุบันและ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ

ค. การปฏิบัติตามระบบสารสนเทศ

- (1) สร้างความเข้าใจให้บุคลากรตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของ การใช้สารสนเทศ
- (2) พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากร

ง. การกำกับ ติดตามและประเมินผล

- (1) วิเคราะห์ความก้าวหน้า ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศ
- (2) วิเคราะห์ ประเมินผลการดำเนินงาน
- (3) ปรับปรุง และพัฒนาระบบสารสนเทศ
- (4) พัฒนาคู่มือ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

5.2.3 จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

ธรรมนูญสถานศึกษา (School Charter) ถือว่าเป็นแผนแม่บทในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาที่เกิดจากการวางแผน และพันธะสัญญาที่มีร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนด

ในการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา สิ่งที่สถานศึกษาจะต้องตระหนัก คือ วัตถุประสงค์ของการจัดทำธรรมนูญศึกษา ความสำคัญของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา องค์ประกอบของธรรมนูญสถานศึกษา ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาและการนำธรรมนูญสถานศึกษาไปใช้

5.2.3.1 วัตถุประสงค์ของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

ก. เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

ข. เพื่อให้เกิดความตระหนัก การมีส่วนร่วมและการร่วมคิด ร่วมทำระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2.3.2 ความสำคัญของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

ก. สถานศึกษามีแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เป็นระบบและชัดเจน

ข. สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกรับผิดชอบ ความผูกพันในการร่วมมือกันจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5.2.3.3 องค์ประกอบของธรรมนูญสถานศึกษา

การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา สามารถจัดทำได้หลายลักษณะ ในที่นี้ได้เสนอองค์ประกอบของธรรมนูญสถานศึกษาที่กรมสามัญศึกษา (2542ข : 42) ได้เสนอไว้ 7 องค์ประกอบ เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม ดังต่อไปนี้

ก. ภาพรวมของสถานศึกษา (School Profile)

- ข. เป้าหมายของสถานศึกษา (School Goals)
- ค. จุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (School Priorities)
- ง. บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Code Of Practice)
- จ. แนวปฏิบัติสำหรับผู้เรียน (Student Code of Conduct)
- ฉ. แผนงบประมาณ (Budget Plan)
- ช. การกำกับ ตรวจสอบและรายงาน (School Accountability)
- 5.2.3.4 ขั้นตอนการจัดธรรมนูญสถานศึกษา
- ขั้นตอนในการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้
- ก. สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา
- ข. ร่างธรรมนูญสถานศึกษา
- ค. เสนอร่างธรรมนูญสถานศึกษาต่อบุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา
- ง. ประกาศใช้ธรรมนูญสถานศึกษา
- 5.2.3.5 การนำธรรมนูญสถานศึกษาไปใช้
- การนำธรรมนูญสถานศึกษาไปใช้ สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้
- ก. ประชุมชี้แจง/ประชาสัมพันธ์ ให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เข้าใจสาระสำคัญของธรรมนูญสถานศึกษา เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนดำเนินการ และที่สำคัญคือเป็นแผนแม่บทหรือแผนยุทธศาสตร์ ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
- ข. จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan) โดยศึกษาวิเคราะห์สาระของธรรมนูญสถานศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับ ธรรมนูญสถานศึกษา รวมทั้งจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ
- 5.2.4 จัดทำแผนปฏิบัติการ
- ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาควรดำเนินตามขั้นตอนต่อไปนี้
- 5.2.4.1 ตั้งคณะทำงานพิจารณากรอบแผนงาน/โครงการของสถานศึกษา
- 5.2.4.2 จัดประชุมพิจารณากรอบแผนงาน/โครงการและงบประมาณของสถานศึกษา

5.2.4.3 ให้ทุกฝ่าย / หมวด / งานร่วมกันวางแผนปฏิบัติการของฝ่าย / หมวด / งาน
ของตน

5.2.4.4 จัดประชุมชี้แจงและพิจารณาแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

5.2.4.5 ปรับปรุงและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

5.2.4.6 ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา

5.2.4.7 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

5.2.5 จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน

การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานเป็นกลไกหรือยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จที่สำคัญ
อย่างหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้น การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถาน
ศึกษาจึงควรมีทั้ง 3 ระดับ ดังนี้

5.2.5.1 มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เป็นข้อกำหนดหรือแนวปฏิบัติ
ของบุคลากรทุกคนที่ต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด ทุกคนต้องตระหนักว่า คุณภาพของสถานศึกษาเกิด
จากการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพของบุคลากรในสถานศึกษาทุกคน

วิธีการจัดทำมาตรฐาน

- ก. ตั้งคณะทำงานกร่างกรอบแผนงาน/โครงการของสถานศึกษา
- ข. ประชุมพิจารณา ร่างกรอบแผนงาน/โครงการของสถานศึกษา
- ค. ปรับปรุงและจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา
- ง. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

5.2.5.2 มาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งาน เป็นข้อกำหนดหรือแนวปฏิบัติที่
แสดงวิธีการปฏิบัติงานหรือกระบวนการในการทำงานของหมวด/งาน โดยบุคลากรเฉพาะภายใน
หมวด/งานของตนเองเท่านั้น ต้องตระหนักว่า ผลผลิตที่มีคุณภาพเกิดจากการออกแบบกระบวนการ
การที่มีคุณภาพ

วิธีการจัดทำมาตรฐาน

ก. ร่วมกันวิเคราะห์/พิจารณามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษามากำหนด
เป็นมาตรฐานการศึกษาของหมวดงาน ทั้งด้านผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย

ข. ร่วมกันกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของหมวด/งานที่มีคุณภาพ โดย
เชื่อว่ามาตรฐานการปฏิบัติงานที่กำหนดนั้นสามารถทำให้ มาตรฐานการศึกษาของหมวด/งาน ที่
กำหนด (ข้อ 1) ได้รับความสำเร็จ

ค. ตรวจสอบ/ประเมิน และปรับปรุงพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของ
หมวด/งานอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

5.2.5.3 มาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นข้อกำหนดหรือแนวปฏิบัติที่แสดงวิธีการทำงานหรือกระบวนการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาแต่ละบุคคล และมุ่งเน้นการปฏิบัติงานตามภารกิจหรือบทบาทหน้าที่ ต้องตระหนักว่าคุณภาพของผู้เรียนเกิดจากการสอนที่มีคุณภาพของครู คุณภาพของหมวด/งาน หรือสถานศึกษาเกิดจากการบริหารที่มีคุณภาพของผู้บริหารหรือผู้นำทุกระดับ

วิธีการจัดทำมาตรฐาน

- ก. แต่ละบุคคลยกร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของตนเอง
- ข. ประชุมพิจารณาร่างมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละคนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของหมวด/งาน
- ค. ตรวจสอบ/ประเมินและปรับปรุงพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

5.3 การนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้

สถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องมียุทธศาสตร์ในการนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ ในสถานศึกษา เป็นไปตามแผนที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่สถานศึกษาควรดำเนินการมีดังต่อไปนี้

5.3.1 ทบทวนแผนการประกันคุณภาพการศึกษา

การทบทวนแผนการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก ความรับผิดชอบ และความผูกพันในวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และภารกิจของสถานศึกษาที่ทุกคนมีส่วนร่วมกันกำหนด ตัดสินใจและพร้อมที่จะดำเนินการตามแผนอย่างมีคุณภาพเพื่อคุณภาพของผู้เรียนและสถานศึกษา

5.3.2 พัฒนาคณาจารย์

การพัฒนาคณาจารย์ เป็นการพัฒนาคณาจารย์ทุกคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีความสามารถในการทำงานร่วมกันในระบบปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ทุกคนได้รับการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการทำงานของตนเองและทีมงานอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ มีความมั่นใจในความก้าวหน้าและความสำเร็จของสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

5.3.3 จัดสิ่งอำนวยความสะดวก

เป็นการสนับสนุนของสถานศึกษาที่จะให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข ทั้งนี้ปัจเจกบุคคลและทีมงาน หรือหมวด/งาน สถานศึกษาควรสำรวจความต้องการจำเป็นและระดมสรรพกำลังในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สื่อ วัสดุอุปกรณ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี

ทางการศึกษา แหล่ง/ศูนย์บริการทางวิชาการ ระบบข้อมูลสารสนเทศ อาคารสถานที่ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม งบประมาณ เป็นต้น เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.4 ดำเนินงานการประกันคุณภาพ

เป็นการกำหนดและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น กำหนดนโยบาย กำหนดโครงสร้างการปฏิบัติงาน กำหนดระบบ/มาตรการควบคุมการปฏิบัติงาน กำหนดปฏิทินปฏิบัติงาน เป็นต้น เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการควบคุมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การปฏิบัติตามวัฒนธรรมคุณภาพตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อคุณภาพของผู้เรียนและสถานศึกษา

5.3.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

เป็นการสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของบุคลากรและทีมงานทุกคน ตลอดจนการปรับปรุงพัฒนางานให้ได้คุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทุกคนได้เรียนรู้ได้พัฒนา และมีความสุข ความพึงพอใจในการทำงาน และสามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่และภารกิจตามแผนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้สำเร็จ

5.4 การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ในระบบการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา จะเป็นการตรวจสอบ ทบทวน ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาใน 3 ระดับ คือ

- 1) การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาโดยสถานศึกษา
- 2) การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาโดยเขตพื้นที่การศึกษา
- 3) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของประเทศ โดยกระทรวงฯ

แนวทางการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ควรมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

5.4.1 เตรียมการ

5.4.1.1 สถานศึกษาตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และวางแผนกำหนดแนวทาง วิธีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ตลอดจนสร้างสื่อ/เครื่องมือ/คู่มือการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา

5.4.1.2 สถานศึกษาตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา คณะกรรมการควรมาจากบุคลากรหลายฝ่าย โดยอาจจะมีผู้เกี่ยวข้องมาร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เช่น ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียนหรือคณะกรรมการสถานศึกษา และในระยะเริ่มต้นควรจัด

ให้มีการพัฒนาและฝึกอบรม เพื่อให้คณะกรรมการสามารถปฏิบัติการตรวจสอบและทบทวนได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นไปตามแผนหรือแนวทางที่กำหนด

5.4.2 ตรวจสอบ/ทบทวน/ประเมิน

5.4.2.1 คณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบ และแนวทางหรือคู่มือการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา

5.4.2.2 คณะกรรมการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนการตรวจสอบและทบทวน คุณภาพการศึกษา

5.4.3 การสรุปผล

5.4.3.1 คณะกรรมการประชุม เพื่อสรุปผลการตรวจสอบและทบทวนและจัดทำรายงาน

5.4.3.2 คณะกรรมการนำเสนอผลการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาให้ฝ่ายบริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษา

5.4.4 การรายงาน

5.4.4.1 สถานศึกษาวางแผนและดำเนินการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยจัดทำเป็นรายงานประจำปี (Annual Report)

5.4.4.2 เสนอรายงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานต้นสังกัด ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หรือการประเมินภายในของสถานศึกษานี้ จะทำให้สถานศึกษาทราบถึงผลสำเร็จหรือความก้าวหน้าในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในรอบ 1 ปี ว่าสูงขึ้นหรือประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นตลอดไป

5.5 การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา

การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาจะมี 2 ระดับ คือ

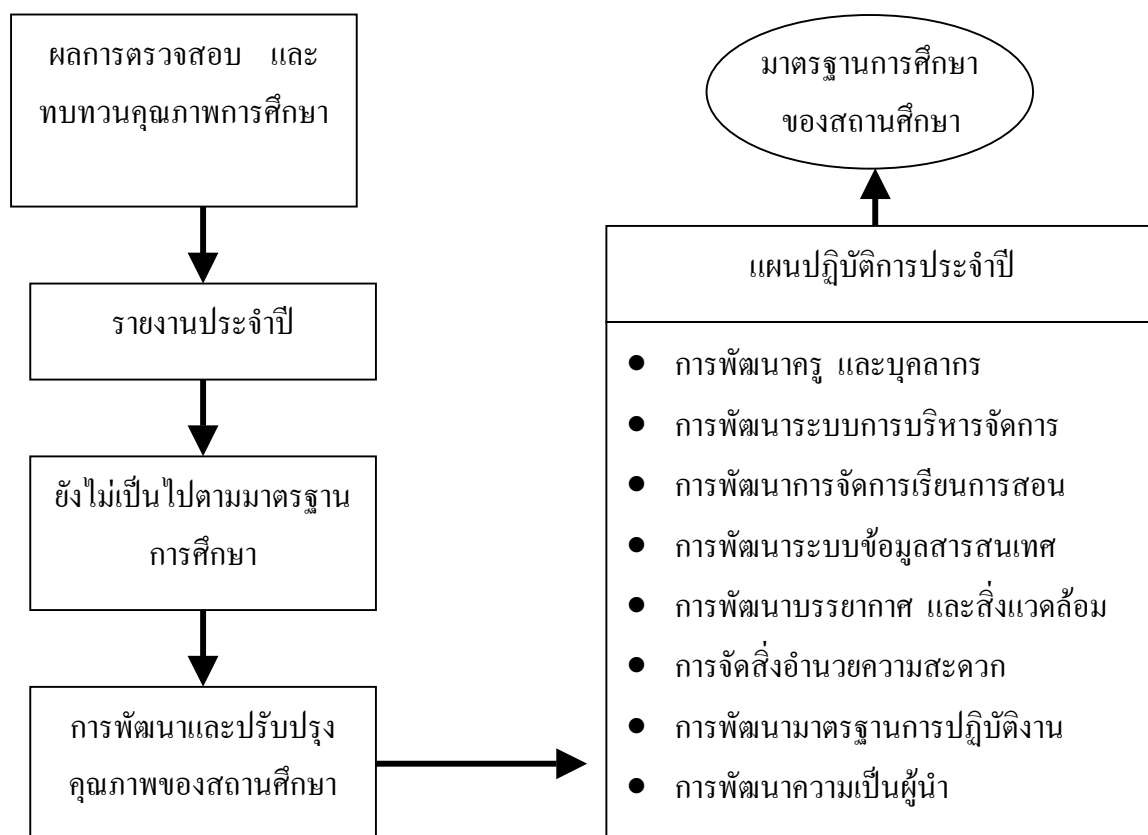
5.5.1 การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา

การพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามาพิจารณาวางแผนปฏิบัติการ ประจำปีเป็นยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จตามธรรมนูญสถานศึกษาโดยมีเป้าหมาย จุดเน้นที่สำคัญ คือ คุณภาพของสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่กำหนดไว้

ดังนั้นกระบวนการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา จะถูกกำหนดลงในแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งเกิดจากการนำข้อมูล สารสนเทศหรือผลจากการตรวจสอบและ ทบทวนคุณภาพการศึกษา ในแต่ละมาตรฐาน แต่ละตัวชี้วัด ซึ่งยังไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด จำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้มา วิเคราะห์ตัดสินใจ วางแผนกำหนดเป็นยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในแผนปฏิบัติการประจำปี ดังนั้น ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ ความต้องการ ความพร้อมและศักยภาพของ บุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพหรือความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการเป็น ผู้นำกำหนดทิศทาง เป้าหมายของสถานศึกษาและสร้างผู้นำ สร้างทีมงานและพัฒนาทีมงานให้ เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ในการที่จะทำให้สถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

กระบวนการพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา สามารถสรุปได้ดัง ภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 กระบวนการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา

5.5.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น การพัฒนามาตรฐานการศึกษานี้ ควรจะเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของ คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทุกฝ่ายหลังจากที่สถานศึกษาได้รับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือองค์กรประเมินภายนอก หรือสถานศึกษามั่นใจว่าผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแล้ว โดยมีข้อมูลสารสนเทศและหลักฐานต่าง ๆ ที่ชี้หรือแสดงว่าสถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

ดังนั้น สถานศึกษาจึงสามารถพัฒนามาตรฐานของตนเองให้มีคุณภาพสูงขึ้น ได้ข้อมูลสารสนเทศจากการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละปี เมื่อเทียบเคียงกับข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จะชี้หรือแสดงหลักฐาน ร่องรอยของความสำเร็จ และความก้าวหน้าของสถานศึกษาอย่างชัดเจนว่าสามารถพัฒนาคุณภาพในแต่ละมาตรฐานประสบความสำเร็จอย่างไร และข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อนให้สถานศึกษานำมาพัฒนาปรับปรุงตนเองและที่สำคัญข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้จะต้องนำมาใช้ ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่ต้องการจะพัฒนา หรือยกระดับ คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นกว่ามาตรฐานการศึกษาเดิม

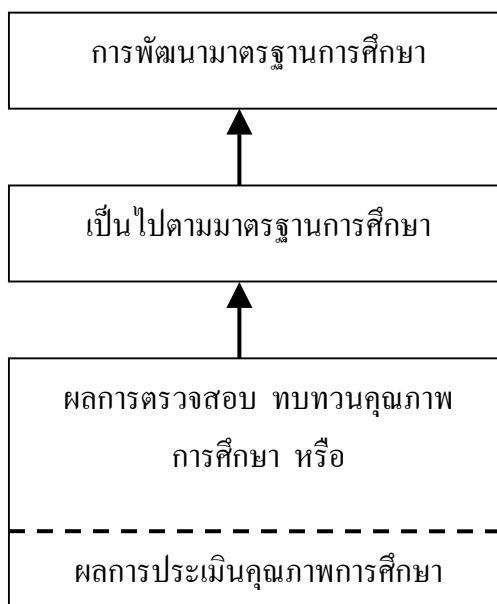
แนวทางการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษามีขั้นตอนดังนี้

- 1) คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาและตัดสินใจพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 2) คณะกรรมการสถานศึกษาประชุมชี้แจงครู และบุคลากรของสถานศึกษา
- 3) สถานศึกษาจัดทำมาตรฐานการศึกษา
- 4) วางแผนดำเนินการพัฒนาคุณภาพไปสู่มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สามารถสรุปได้ดัง

ภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

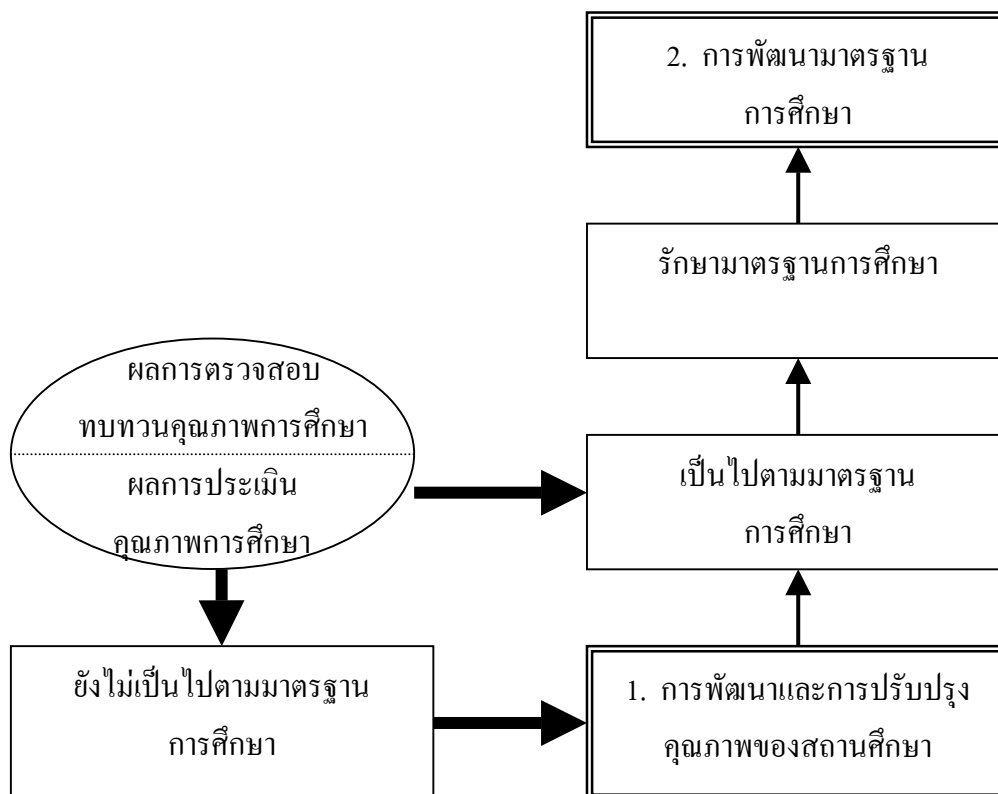

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 75

โดยสรุปแล้ว การพัฒนาและการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาจะมี 2 ระดับ คือ

- 1) การพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษา
 - 2) การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น
- ซึ่งสามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 72

5.6 การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก

การเตรียมการรับการประเมินจากองค์กรภายนอก เป็นการเตรียมความพร้อมและความมั่นใจของสถานศึกษาที่จะรับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา

การประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะเกิดขึ้นใน 2 กรณี คือ

1) สถานศึกษามีความพร้อมที่จะรับการประเมิน เพราะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด แล้วขอให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือองค์กรประเมินภายนอกมาประเมินคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อให้การรับรองมาตรฐานหรือประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2) สถานศึกษาได้ผ่านการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือองค์กรประเมินภายนอกครบห้าปีแล้ว ถึงกำหนดเวลาที่จะต้องประเมินคุณภาพของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายนอกในครั้งต่อไป

ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก ดังนี้

5.6.1 ประสานงานกับองค์กรประเมินภายนอก

ในการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จากองค์กรประเมินภายนอก สิ่งที่สถานศึกษาควรดำเนินการอันดับแรก คือ การประสานงานกับองค์กรประเมินภายนอกเกี่ยวกับระบบหรือขั้นตอนการประเมิน วิธีการประเมิน ระยะเวลาการประเมิน การเตรียมการของสถานศึกษา เป็นต้น แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษารวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา แต่การประสานงานให้รู้ขั้นตอนหรือรายละเอียดที่ชัดเจนจะทำให้การประเมินเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งก็จะเป็นผลดีของสถานศึกษาในการเตรียมการด้านต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์

5.6.2 สร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การสร้าง ความเข้าใจให้ครูและบุคลากรทุกคนได้รับรู้ และเข้าใจถึงการที่สถานศึกษากำลังพร้อมรับการประเมินจากภายนอก เป็นการกระตุ้นใจให้ทุกคนมีความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะได้รับการประเมิน และการรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งการสร้าง ความเข้าใจนี้จะทำให้ทุกคน ทุกทีมงานในสถานศึกษามีความพร้อมในทุกด้าน การสร้าง ความเข้าใจนี้ไม่ใช่สร้างการรับรู้แต่เพียงเฉพาะแก่ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา เท่านั้น แต่หมายรวมถึงทุกคนที่อยู่ทั้งในและนอกสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน พ่อค้าแม่ค้า และผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในความสำเร็จของสถานศึกษา

5.6.3 การเตรียมการด้านบุคลากร

การเตรียมการด้านบุคลากร เป็นการเตรียมความพร้อมในด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโดยตรง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา สิ่งสำคัญที่สถานศึกษาควรดำเนินการ คือ ความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของบุคลากรเหล่านั้น ตลอดจนความสามารถในการแสดงข้อมูล/สารสนเทศ หรือเอกสารและการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสถานศึกษาควรจะต้องวางแผนและดำเนินการ ตามระบบหรือขั้นตอนของการประเมินที่คณะกรรมการประเมินภายนอกได้แจ้ง หรือประสานงานเป็นข้อตกลงกันไว้

การวางแผนเพื่อรับการประเมินจากองค์กรภายนอก และทดลองดำเนินการตามแผนที่วางไว้ก่อนที่จะมีการประเมินจริงจากคณะกรรมการประเมินภายนอก เป็นสิ่งที่จะสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน และยังเป็น การสร้างความเชื่อมั่นให้กับครูและบุคลากรอื่น ๆ ที่พร้อมจะรับการประเมินจากภายนอก

5.6.4 การเตรียมการด้านเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์

การเตรียมการด้านเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ของสถานศึกษานับเป็นการเตรียมการที่สำคัญที่สุดเพราะเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ จะเป็นหลักฐานร่องรอยที่ให้ข้อมูลสารสนเทศ หรือผลลัพธ์สำคัญในการแสดงความก้าวหน้าหรือผลสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งผลงานดังกล่าวควรจะมีหรือแสดงให้เห็นคุณภาพของผู้เรียน กระบวนการทำงานทั้งการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่ดี ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีความพึงพอใจ ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมยอมรับ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและธรรมนูญสถานศึกษา

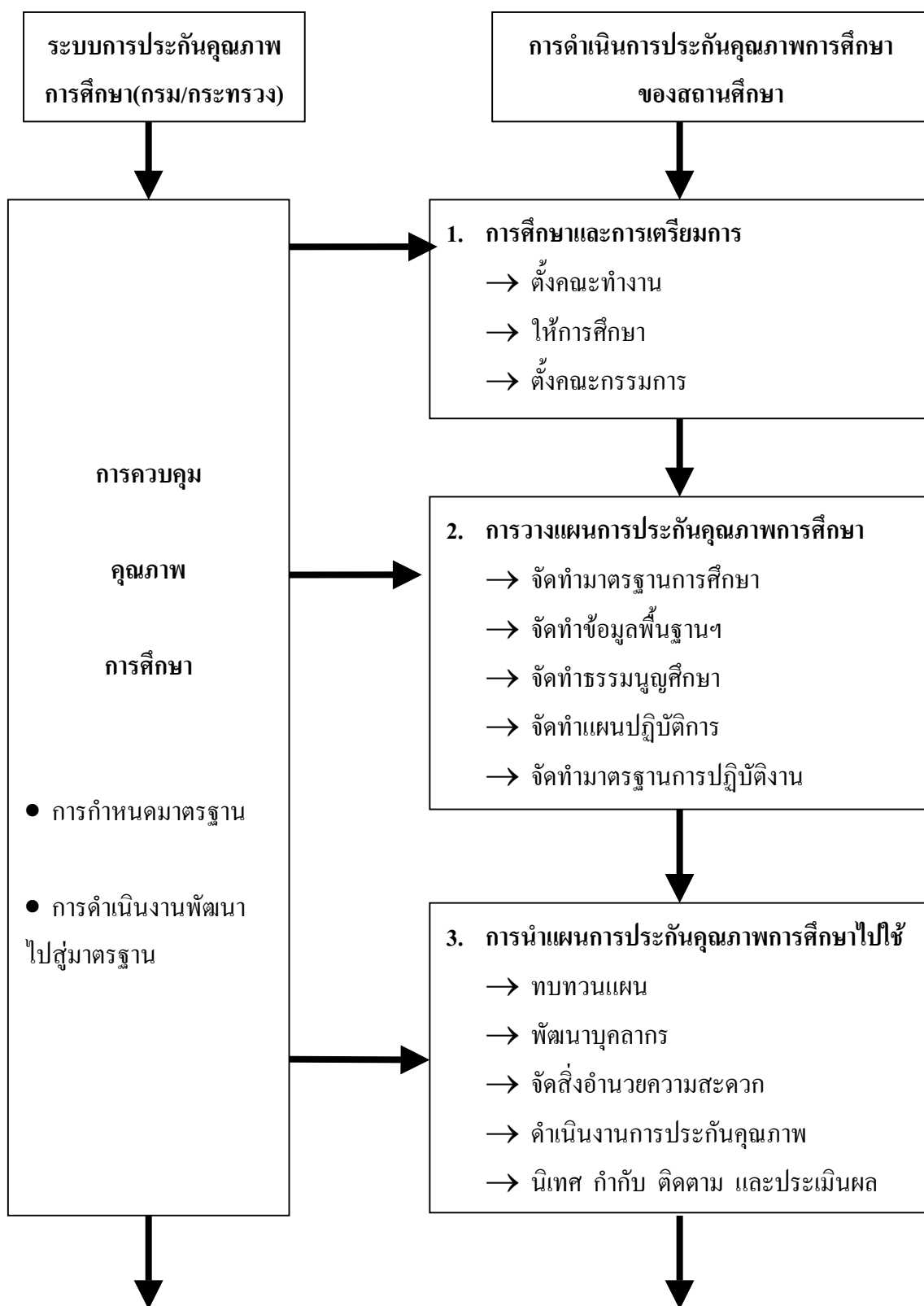
เอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ที่สถานศึกษาควรจัดเตรียมให้พร้อมเพื่อรับการประเมินจากภายนอกนั้น จะเป็นไปตามที่คณะกรรมการประเมินภายนอกได้ประสานไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

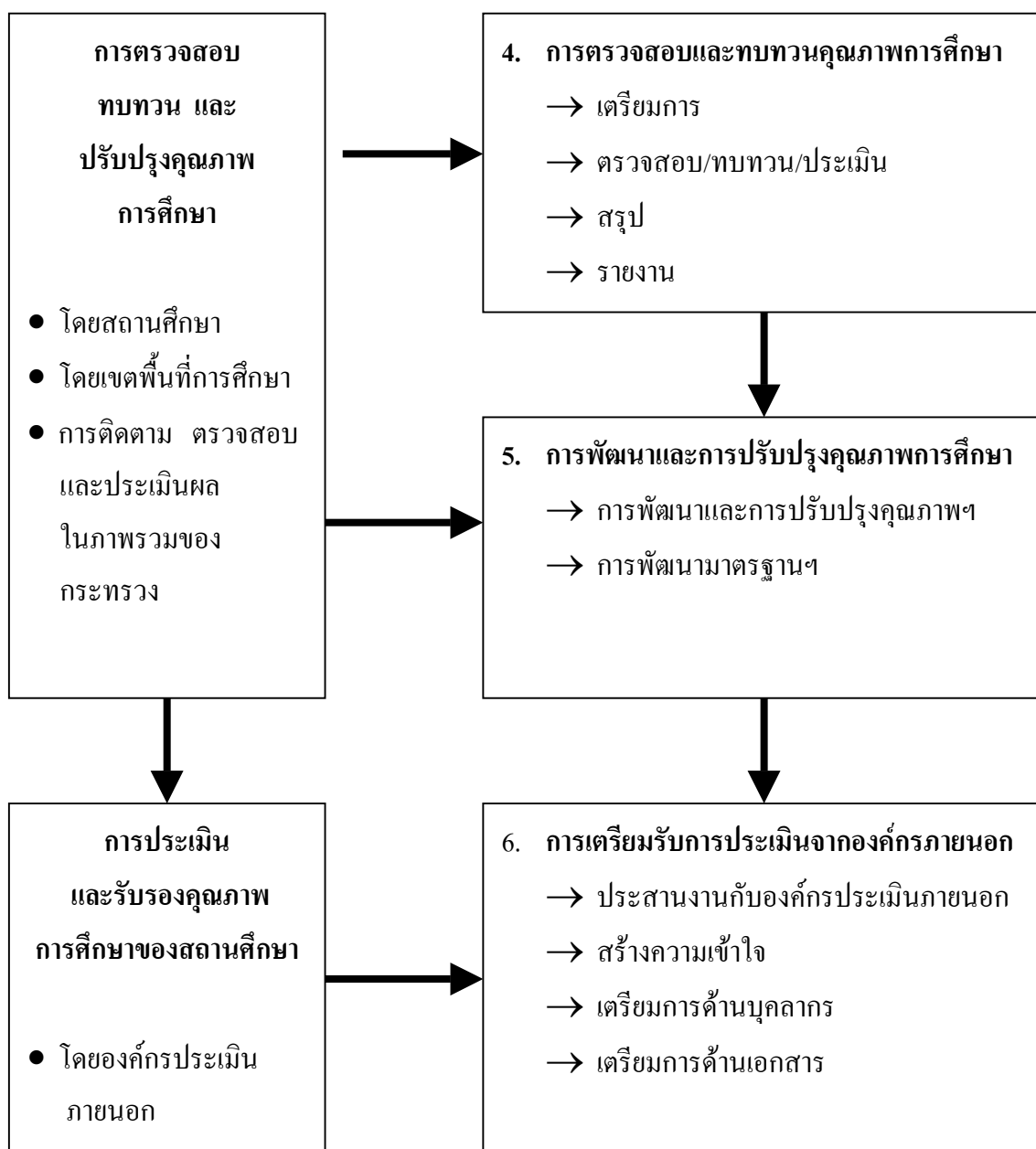
- 1) เอกสาร รายงาน และรายงานผลต่าง ๆ เช่น มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาธรรมนูญสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานผลการเรียน รายงานความก้าวหน้าต่าง ๆ รายงานการประชุม รายงานการประเมินโครงการที่สำคัญ ๆ ตลอดจนเอกสารคู่มือที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) รายงานผลการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาหรือรายงานประจำปีของสถานศึกษาในแต่ละปี และควรมีหลักฐาน ร่องรอยของการรายงานหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน ตลอดจนการนำผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาไปวางแผนปรับปรุงพัฒนาและดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา
- 3) ระบบข้อมูล สารสนเทศของสถานศึกษาที่แสดงความสามารถหรือคุณภาพของสถานศึกษา ตลอดจนผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ครูผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องและชุมชนสถานศึกษา ตลอดจนผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องและชุมชน
- 4) เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
- 5) รายงาน/หลักฐานการดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เช่น มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ของฝ่าย/หมวด/งาน และบุคคลเป็นต้น
- 6) รายงานผลการปรับปรุง/พัฒนา ตลอดจนบันทึกผลการปรับปรุง/พัฒนา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม ก่อนจะมีการประเมินจากองค์กรภายนอกตามกำหนดการนั้น สถานศึกษาควรมีความมั่นใจในความพร้อมทุกด้าน และเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาได้สำเร็จ สามารถได้รับการรับรองคุณภาพจาก องค์กรประเมินภายนอก และมีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงตลอดไป

ดังนั้น แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาทั้ง 6 ขั้นตอน สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ที่มา : กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 24-25

สรุป โดยทั่วไปแล้วเป้าหมายสูงสุดของการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาได้รับการรับรองมาตรฐาน จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือองค์กรประเมินภายนอก แต่สิ่งที่มีคุณค่า และมีความหมายนอกเหนือจากการได้รับการรับรองมาตรฐานมีมากมาย โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ของการประกันคุณภาพการศึกษาของ

สถานศึกษาที่แสดงถึงคุณภาพของผู้เรียนที่เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข อันจะเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศต่อไป ส่วนคุณภาพของสถานศึกษาที่มีคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่มีคุณภาพและความสามารถ ตลอดจนผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการพัฒนาและจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษามีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของทั้งบุคลากรภายในและนอกสถานศึกษา และคุณภาพของระบบ และกระบวนการทำงานที่ทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยเฉพาะผู้บริหาร ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา ทุกคนได้เรียนรู้ ได้พัฒนา ทุกคนมีคุณภาพ มีความสามารถ และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับความเป็น "มืออาชีพ" ทุกคนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนให้มีคุณภาพ เกิดทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ทุกคนในทีมมีคุณภาพทำงานอย่างมีความสุขและสนุกกับการทำงาน ทุกคนมีส่วนร่วมในความสำเร็จของสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์ชัดเจนและตรงกัน มีความรัก ความศรัทธา และความจริงใจต่อกัน มีความพึงพอใจ และภาคภูมิใจในความสำเร็จของผู้เรียนและสถานศึกษา ตลอดจนความสำเร็จของพวกเราทุกคน ทุกคน สถานศึกษาของตนจะได้รับการกล่าวขานว่ามีคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นนอกเหนือจากการได้รับการได้รับการรับรองมาตรฐาน ซึ่งเป็นเป้าหมาย และความต้องการที่แท้จริงของทุกคน

ดังนั้น เส้นทางสู่การรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จึงไม่ใช่หนทางยาวไกล สถานศึกษาสามารถสร้างความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรของสถานศึกษา และผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และธรรมนูญสถานศึกษา และสามารถพัฒนาปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จรัส นองมาก (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการรับรองมาตรฐานคุณภาพโรงเรียนเอกชน ในแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมบทบาทการแบ่งเบาภาระของรัฐ พบว่าแนวทางการพัฒนาโรงเรียนเอกชนให้เป็นที่มั่นใจของผู้ปกครองและรัฐบาลที่ทำให้การสนับสนุนได้อย่างแท้จริงนั้นต้องดำเนินการในลักษณะของการรับรองมาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษาตามแนวของสากลซึ่งแยกเป็น 2 ส่วนคือ

1) การกำหนดคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับให้ชัดเจนด้วยการกำหนดองค์ประกอบเป็นกรอบดำเนินงานแล้วมากำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจ ตรงกัน เห็นภาพที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานแต่ละเรื่อง

2) การประเมินและพัฒนาเพื่อดำเนินงานให้บรรลุคุณลักษณะที่พึงประสงค์เน้นการปฏิบัติโดยอาศัยหลักของการวิจัยและพัฒนา เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องของโรงเรียน เมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งก็มีการประเมิน เพื่อนำผลไปปรับปรุงเป็นวงจรใหม่ต่อไปเรื่อย ๆ ที่จัดกระทำโดยบุคคลหลายกลุ่มคือการประเมินตนเอง การประเมินโดยคณะกรรมการการตรวจเยี่ยม การประเมินจาก คณะกรรมการรับรองมาตรฐาน

กมล สุดประเสริฐและสุนทร สุนันทชัย (2540 : 2) ได้ศึกษาการดำเนินงานการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศเกาหลี และได้กำหนดภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานของของไทยไว้ดังนี้ ประเทศไทยควรกำหนดเรื่องการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมแล้วต้องใช้เวลาเรียนในโรงเรียนอย่างน้อย 12 ปี เพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และมีคุณภาพรัฐควรจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และเป็นหุ้นส่วนกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่
- 2) การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ท้องถิ่น โดยเฉพาะ โรงเรียน/สถานศึกษา
- 3) การปรับหรือโครงสร้างทางการศึกษา เช่น การลดงานบริการในหน่วยเหนือและเพิ่มงานวิชาการ การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การประเมินภายใน
- 4) รัฐควรกำหนดนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ที่ชัดเจนเป็นระยะ
- 5) จัดให้มีหน่วยงานประเมินภายนอก เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายและมาตรฐานที่กำหนด
- 6) การรายงานผลต่อสาธารณชนของโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียน และสำรวจการศึกษาภายนอก

เข้มทอง ศิริแสงเลิศ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่า

1) ระบบที่โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนใช้ประกันคุณภาพการศึกษา คือ ระบบประกันคุณภาพที่เน้นการควบคุมการปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชา และใช้ปฏิทินการศึกษาเป็นเกณฑ์วัดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีการวางแผนปฏิบัติงานระยะ 1 ปีมากที่สุด ส่วนการ

กำหนดเกณฑ์และมาตรฐานของงาน ตลอดจนการทบทวนและปรับปรุงการปฏิบัติงานยังไม่พบแบบแผนที่ชัดเจน

2) ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนขาดปัจจัยสำคัญตามแนวทางของระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามทฤษฎีทั้ง 3 ระบบย่อย คือ 1) ระบบการวางแผนบุคลากรมีส่วนร่วมน้อย และไม่มีเป้าหมาย มาตรฐาน และเกณฑ์การวัดที่ชัดเจน 2) ระบบการควบคุมคุณภาพขาดการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก และ 3) ระบบการทบทวนและปรับปรุงการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับผู้รับใบอนุญาต บุคลากรไม่มีส่วนร่วมในการทบทวนผลการปฏิบัติงาน

3) ประสิทธิภาพของระบบประกันคุณภาพการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพของกระบวนการบริหารโรงเรียน ด้านคุณภาพของนักเรียน และด้านคุณภาพของการบริการ ไม่พบว่าโรงเรียน อาชีวศึกษาเอกชนแห่งใดมีประสิทธิภาพครบทั้ง 3 ด้าน

พิณสุตา สิริรังศรี (2540 : สรุปย่อ) ได้วิจัยเรื่องการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ นิวซีแลนด์ โดยการวิจัยเอกสาร พบว่า การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของประเทศ นิวซีแลนด์ ดำเนินการใน 2 รูปแบบคือการติดตามและประเมินผลภายใน และการติดตามและประเมินผลภายนอก

1) การติดตามประเมินผลภายใน เป็นการดำเนินการภายในระบบของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กระทรวงจะต้องดำเนินการติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน คณะกรรมการบริหารโรงเรียนจะติดตามการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนหรืออาจารย์ใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนจะติดตามการทำงานของครู เป็นต้น

2) การติดตามประเมินผลภายนอก มีการจัดตั้งสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ การบริหารขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีที่รับผิดชอบการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ ในลักษณะการตรวจสอบถ่วงดุล หลังจากได้มีการกระจายอำนาจทางการศึกษาในปี ค.ศ. 1989 เพื่อทำหน้าที่ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายว่า ได้ดำเนินการไปตามแนวทางของชาติว่าด้วยการศึกษา เป้าหมายของหลักสูตร ธรรมนูญโรงเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่ หากพบว่าสถานศึกษาไม่ได้ดำเนินการตามที่กำหนดสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจะท้วงติงและเสนอแนะ ก่อนที่จะมีการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบ สำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จะส่งรายงานให้สถานศึกษาพิจารณาว่าข้อมูลที่ปรากฏในรายงานถูกต้องหรือไม่ หากข้อเท็จจริงไม่เป็นไปตามนั้นจะมีการยืนยันข้อเท็จจริงให้เกิดการยอมรับร่วมกัน จากนั้นจึงส่งรายงานฉบับจริงและเมื่อมีข้อเสนอแนะสถานศึกษาจะต้องปฏิบัติตาม

ข้อเสนอแนะนั้น ผลการตรวจสอบจะรายงานไปยังกระทรวงศึกษาธิการและเผยแพร่ไปยังสื่อมวลชน

กมล สุคประเสริฐ (2541 : 60-66) ได้ทำการวิจัยเรื่องระบบประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา : การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิจัยเอกสาร พบว่า วิสัยทัศน์ภาพในอนาคตที่พึงประสงค์เมื่อมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นหรือโรงเรียน/สถานศึกษาบริหารจัดการได้มากเท่าใด ท้องถิ่นหรือโรงเรียน/สถานศึกษาจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมให้สามารถบริหารจัดการศึกษาของตน พร้อมด้วยมีความรับผิดชอบและการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้วยการประเมินผลภายในของตนเอง รวมถึงมาตรฐานการปฏิบัติงานของนักเรียนและแสดงผลการพัฒนาเป็นรายงานให้ประจักษ์แก่สาธารณชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 157-158) ได้วิจัยเรื่องระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ : การอุดมศึกษา โดยการวิจัยเอกสารพบว่า วิสัยทัศน์ของระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สถาบันอุดมศึกษาไทยทุกสถาบันจะพัฒนาระบบการประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพเป็นที่ยอมรับมีความทัดเทียมและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้โดย

1) จัดให้มีระบบ กลไกและการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานภายในสถาบันมหาวิทยาลัย เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษา ได้บรรลุเป้าหมายในการสร้างปัญญา ความเชี่ยวชาญและมีคุณธรรมให้กับบัณฑิต ตลอดจนการแสวงหาความรู้ใหม่ การบริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุง ศิลปะ และวัฒนธรรมโดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของการมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียนและสังคม ความมีเสรีภาพทางวิชาการ อิสระในการดำเนินงานในแต่ละสถาบัน การได้รับการอุดหนุนจากรัฐ ในรูปของเงินอุดหนุนทั่วไปและการดำเนินงานจะต้องเอื้อต่อการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก

2) มีองค์กรภายนอกตรวจสอบคุณภาพ การประเมินคุณภาพทางการศึกษา การรับรองวิทยฐานะ และส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง องค์กรภายนอกอาจจะเป็นองค์กรอิสระของรัฐ สมาคมวิชาการและวิชาชีพ องค์กรเอกชน ตลอดจนผู้ใช้ประโยชน์จากบัณฑิตและผู้สนับสนุนอื่น ๆ ที่ดำรงความเป็นอิสระ เป็นกลาง ซื่อสัตย์ และยุติธรรม

ศรีสว่าง เลี้ยววาริน (2541 อ้างถึงใน สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2542 : 35-37) วิจัยการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีนผลปรากฏว่า การปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งและยังคงต้องปฏิรูปต่อไปอย่างต่อเนื่องด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๆ อาทิ วิสัยทัศน์ของผู้นำประเทศ การออกกฎหมายการ

ศึกษา การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การปรับโครงสร้างองค์กรจัดการศึกษาเพื่อการกระจายอำนาจ การส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานภาคเอกชน สถานประกอบการ โรงงาน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา การจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษา และผลของการปฏิรูปการศึกษามีส่วนทำให้เกิด การพัฒนาการศึกษา ดังนี้

- 1) การบริหารการศึกษามีความคล่องตัวมากขึ้น สถานศึกษามีอิสระและคล่องตัวใน การดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากสถานศึกษาสามารถทำธุรกิจเพื่อมีรายได้สมทบเงิน งบประมาณที่รัฐจัดสรรให้ ทำให้สถานศึกษามีงบดำเนินงานมากขึ้น สามารถพัฒนาวิชาการและ นักศึกษามีโอกาสฝึกภาคปฏิบัติจริง
- 2) สถานศึกษามีอำนาจการบริหารภายในมากขึ้น ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับ หลักสูตรของตนเองตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยให้สถาบันอุดม ศึกษา สามารถเป็นแหล่งความรู้ที่จะพัฒนาตนเองเบาะควบคุมตนเองได้มากขึ้น
- 3) การที่สถานประกอบการและทุกหน่วยงานทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษามีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสถานประกอบการ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษา ทำให้สามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับ ความต้องการของสถานประกอบการ
- 4) การจัดเก็บภาษีการศึกษามีส่วนทำให้ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัด การศึกษาของท้องถิ่น ทำให้รัฐขอเงินทุนเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับประชาชนได้มากขึ้น ซึ่งย่อมหมายถึงโอกาสของการพัฒนานาอุตสาหกรรมของประเทศมีมากขึ้น
- 5) การขยายการจัดการศึกษาทางไกล ในรูปแบบของการเรียนภาคค่ำ การเรียนทาง ไปรษณีย์ และโทรทัศน์ มีส่วนสนองความต้องการจำนวนมหาศาลของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจาก ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศใหญ่ มีประชากรสูงถึง 1,200 ล้านคน การจัดการ ศึกษาให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่ จำเป็นต้องทำการจัดการศึกษาทางไกลเข้ามาลดภาระต้นทุนทาง การศึกษา เพราะต้นทุนการจัดการศึกษาทางไกลต่ำกว่าการจัดการศึกษาระบบปกติหลายเท่า
- 6) การส่งเสริมให้มีการสอนศีลธรรม จริยธรรมในหลักสูตรทุกระดับ มีส่วนสำคัญต่อ การสร้างคุณภาพของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จีนเน้นแนวทางปฏิบัติในรูปของความรักชาติ การเคารพผู้อาวุโส ซื่อสัตย์ กล้าหาญ ไม่พุดเท็จ กล้าแสดงออก มีระเบียบวินัย ขยัน อดทน ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ เอาใจใส่ต่อส่วนรวม มีความสามัคคี และถ้ามีข้อบกพร่องต้องแก้ไข การสอนศีลธรรม จริยธรรมที่เน้นการปฏิบัติที่ทุกคนสามารถทำได้ ย่อมช่วยให้สังคมมีความ สงบสุข

7) การส่งเสริมให้นักเรียนเยาวชนมีกิจกรรมพิเศษ โดยการร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เช่น กิจกรรมในวังอนุชนหรือวังเด็ก ศูนย์วิทยาศาสตร์ ค่ายเยาวชน พิพิธภัณฑสถาน ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น ล้วนเป็นการส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเรียนรู้ด้วยตนเองจากการร่วมกิจกรรมและได้ไปรับรองการทำกิจกรรม มีส่วนกระตุ้นให้เด็กเยาวชนมาร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ฝึกการวิเคราะห์การแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองช่วยสร้างเสริมให้เด็กมีนิสัยใฝ่รู้ รู้จักพึ่งตนเอง

8) การส่งเสริมให้ครู บุคลากรทางการศึกษา นักวิชาการมีโอกาสทำการศึกษาวิจัย ปัญหาทางการศึกษา การจัดการเรียนการสอนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิจัยอาชีพ มีส่วนช่วยพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษานักวิชาการ นักวิจัยหนุ่มสาว ให้เป็นนักวิจัยที่ดี อันมีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษาและพัฒนางานการศึกษาให้มีคุณภาพ

9) การใช้มาตรการไม่เก็บค่าเล่าเรียนผู้ที่เรียนครู ทำให้เด็กยากจนเรียนดีหันมาเรียนครู ทำให้มีครูเก่ง ๆ ตลอดจนการเปิดสอนก่อนสาขาวิชาอื่น ๆ ช่วยให้ได้ผู้ที่ต้องการเป็นครูมาเรียนครูจริง ๆ

10) การที่รัฐให้เงินอุดหนุนหรือเงินทุนเรียนดี และให้กู้ยืมได้ระหว่างเรียน ช่วยให้ประชาชนทุกระดับได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษามากขึ้น และเป็นการประกันโอกาสสำหรับเด็กเรียนดีได้เรียนในสถาบันการศึกษาอย่างเสมอภาคมากขึ้น ทำให้นักเรียนที่เรียนเก่งมีกำลังใจในการพัฒนาตนเอง ขณะเดียวกันการจัดการศึกษาผูกติดกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เรียนมากขึ้น

จากบทเรียนการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่กล่าวโดยย่อมาข้างต้นย่อมมีส่วนช่วยให้เกิดแนวคิดในการนำไปประยุกต์ใช้ และอาจตั้งข้อสังเกตว่าหลายแนวทางประเทศไทยได้ดำเนินการไปแล้ว และกำลังดำเนินการอยู่ แต่อาจจะไม่ได้ทำอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง นอกจากนี้ในบางประเด็นนั้นก็มีผู้ดำเนินการและริเริ่มในกลุ่มนักวิชาการเพียงบางกลุ่มซึ่งควรจะได้รับส่งเสริมสนับสนุนจากทุกกลุ่มบุคคลในสังคม การปฏิรูปการศึกษาจะต้องดำเนินการควบคู่กับการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเมือง สังคม โดยปลูกจิตสำนึกของคนในสังคมไทยให้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมพร้อม ๆ กัน ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าส่วนหนึ่งของปัญหาที่เราเผชิญอยู่นั้นมาจากผลพวงของระบบการศึกษาที่ผ่านมา ทำให้ไม่สามารถผลิตบุคลากรที่มีสติปัญญา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีคุณธรรม ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง โดยระดมสรรพกำลังจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนเข้ามามีส่วนดำเนินการให้กระบวนการปฏิรูปการศึกษาของไทย ดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและถูกทิศทาง แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่อาจนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ การออกกฎหมายหรือพระราชบัญญัติการศึกษา การปรับโครงสร้างการบริหาร

ของกระทรวง ทบวงกรม การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัด
กระบวนการเรียนการสอน การปรับปรุงแบบการสอนเข้ามหาวิทยาลัยและรูปแบบการประเมินผล
การส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดเจ้าหน้าที่เพื่อการ
ศึกษา การตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา การพัฒนาการศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอก
โรงเรียน เติบโตการศึกษาในระบบโรงเรียนและการส่งเสริมให้มีรายวิชาศิลปกรรมศึกษาใน
หลักสูตรการศึกษาทุกระดับ โดยเน้นการสอน คุณธรรม จริยธรรม เชิงปฏิบัติมากกว่าการสอน
ทฤษฎีทางศาสนา แนวทางการปฏิรูป เหล่านี้ ประเทศไทยได้ดำเนินการเช่นกันแต่ขาดการเอาจริง
เอาจัง และดำเนินการอย่างต่อเนื่องจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยควรมีพระราชบัญญัติทาง
การศึกษา เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาสามารถดำเนินการได้ แม้จะมีการเปลี่ยนรัฐบาล ขณะเดียว
กันจะต้องปลูกจิตสำนึกของชาวไทย ให้ตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการปฏิรูปการ
ศึกษาโดยการมีส่วนร่วมในการทำให้การปฏิรูปการศึกษาของไทยดำเนินการไปอย่างถูกต้อง และ
ต่อเนื่องเพื่อก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างมีสติโดยยังคงรักษาองค์ความรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย